

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 13. LEDNA 1932

ZA KČ 2.—

Nezapomínejte na Františka

—fp—

Jinak v Anglii, jinak u nás

Tragikomedie reparací

RUDOLF PROCHÁZKA

Slovo má automobil

Ing. V. HAVEL

Proč se vede malířům špatně

R. WEINER

Pokolení, které nezná pomeranč

Před nesnadnou konferencí — Budou se vracet peníze — Několik let po vyjití jedné knihy — Žurnalisté nejsou úředníky zahraničního ministerstva — Nesnáze zlevňování — Inteligenti na levici — Kdo vyvolává nedůvěru k politickým stranám — Je krize, protože se zhroutily ceny, nebo se zhroutily ceny, protože je krize? — Nezávislost soudcovská — Důvěra — k čemu a ke komu — Rub krásné medaille

o d b o r n í l é k a ř i

Odborný ženský lékař Dr. Vepřovský,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-36.

TRIBUNA FILATELISTŮ

(redaktor Hirsch)
jediný sběratelský čtrnácti-
deník Československa
zahájil
právě **XII. ročník**

Přináší:

pravidelné situační úvahy, vý-
strahy,

hlásí:

nové objevy, cenový vývoj, pře-
hled novinek, literaturu atd. atd.

Každé číslo je bohatě ilustrováno.

Celoroční předplatné

zabezpečující množství výhod
(obstarávání známek, zkoušení,
slevy a j. v.)

obnáší pouze Kč 20.40

Žádejte 1. číslo s bezplat-
nou přílohou na ukázkou

Administrace

Praha II - Národní tř. 18

DÁREK

PRO CTITELE KRÁSNÉ POESIE
OLGA SCHEINPFLUGOVÁ

VŠEDNÍ DEN

Verše v grafické úpravě E. Miléna. Brožované Kč 12.—,
v celoplátěné vazbě Kč 25.—, u knihkupeců a u firmy
FR. BOROVÝ, NAKLADATELSTVÍ
PRAHA II. - Národní třída číslo 18

SANATORIUM Dr. BORŮVKY

pro veškeré
operativní choroby, gy-
nekologie a porodnictví.

R O E N T G E N.

LÉČENÍ RADIEM.

PRAHA II., Legerova 61.

Telefony: 212-37, 332-38, 379-06.

Prospekty zdarma.

BANKOVNÍ DŮM

PETSCHEK A SPOL.

PRAHA II,

BREDOVSKÁ 18

ADRESA TELEGRAMŮ: PETSCHEKOMP

OBSAH 1. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: —fp—: O státotvornosti a státobornosti. — EDMOND KONRÁD: Podle mého zdra-
vého rozumu. — F. PEROUTKA: Možno pasmatřit. — KAREL ČAPEK: Malý národ. — GAMMA: Rub krásné medaille.
— V. HAVEL: Na adresu generace vládnoucí. — STULTUS: Pokolení, které nezná pomeranč. — OTTO RÁDL: Na cestě
do roku 1932. — Vůdce nás opouští? — G. P. U. — „Národní Politika“. — Pokusnictví elektrických podniků. — Rok
blamáže.

Přítomnost

za redakci **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1 1924
TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Nezapomínejte na Františka!

Jsou lidé, kteří by se byli po osvobození Jiřího Stříbrného pražským soudem málem rozložili v atomy. Jedni by se rozpustili jako kostka cukru v radosti, druzí v žalu. Jde-li o p. Stříbrného, jsou nám ti, kteří nyní truchlí, přirozeně bližší. Říkají, že nechtějí už mít nic společného s tímto demokratickým světem, který nedovede ani potrestat Jiřího Stříbrného, a oblašují občanskou pasivní resistenci. Protože měli přehnané naděje, jsou teď přehnaně zklamáni. Myslí, že vše bude vyhráno, bude-li ten muž odsouzen, a domnívají se, že vše je ztraceno, když byl osvobozen. Zcela nepochybně přehánějí v obou směrech. Pro ně jest jakoby psán závěr Weberovy knihy o politice: „Politika znamená silně a pomalé vrtání tvrdých prken s náruživostí a prozíravostí zároveň . . . Jenom ten, kdo jest si jist, že se nedá zlomit tím, když svět, nahlížen s jeho stanoviska, bude příliš hloupý nebo nízký pro to, co on mu chce dát, kdo si umí říci proti všem „a přece“ — jenom ten jest povolán k politice.“ Někteří naši přátelé si nyní myslí, že svět je příliš hloupý nebo nízký pro ideu poctivosti, kterou mu chtějí dát. Myslí, že byvše dostatečně obdařeni náruživostí, neobdrželi ve stejné míře dar prozíravosti. Rozsudek ze 4. ledna, který pro p. Stříbrného ovšem znamená sumu politického dobrodiní, bylo možno předvídat. Patřili jsme v té věci od začátku k skeptikům — předem jsme se báli té strašné a ponižující chvíle, až si p. Stříbrný bude připadat jako Havlíček jdoucí od kutnohorské poroty. Jako v Pergleově případě jsme se obávali, že se tím p. Stříbrnému opatří lepší reklamní a agitační materiál, než jaký by si sám kdy byl schopen opatřit. Ale na to, aby se proces konal nebo nekonal, neměl zase nikdo jiný vliv než on. „Soudci z podhradí“, které nyní tak vydatně a se zřetelnými úmysly velebí tisk Národní ligy. Táž justice, která obžalovaného osvobodila, podala na něho žalobu, shledávši v materiálu vyšetřovacího výboru dosti momentů, které jí byly podezřelé. To byla tedy věc justice, do které jsme se nemohli plést, ač jsme si toho mnoho dobrého neočekávali. Co politika o pana Stříbrném soudí, řekla, když parlament vyslovil o jeho pocestnosti nepřiznivé mínění. Co se dále dělo, bylo věcí předešlého justičního mechanismu. Uznávali se, že soudcové svobodně zprostil p. Stříbrného vinu, musí se uznat, že stejně svobodně byla na něho podána žaloba. Kdyby vláda byla chtěla vykonávat nějaký nátlak, jistě by se nebyla s nátlakem zastavila u státního návladního. Je povinností justice po zjevení okolností žalovat, a politika do toho nemá a nemůže míchat. Z důvodů politické oportunity bylo by si snad bývalo možno přát, aby se proces s takovým výsledkem nekonal, poněvadž neobyčejně posiluje moc mále, jenná posílení moci není možno s dobrým svědomím přití — ale důvody politické oportunity nemějí být mány v paláci ministerstva spravedlnosti, jeť jest něco zcela jiného než zpolitisovaný veřejný soud, který rozhodoval o osudu mandátu pana Perglera. Je tu žalovatelné podezřelé okolnosti byly,

vyplývá i z výroku pražského senátu, který, pokud se p. Sichrovského týká, se usnesl, že mu „nepřísluší náhrada za vyšetřovací vazbu, protože podezření z trestního činu bylo odůvodněné“, a u p. Stříbrného zjistil celou řadu okolností, v nichž jako svědek před tiskovým soudem vypovídal objektivně nepravdivě; tuto objektivní nepravdivost připustil ostatně p. Stříbrný sám. Je tedy patrné i z textu důvodů osvobozujícího rozsudku, že tato žaloba vyrostla z trestně podezřelých skutečností a že nespadla s politického nebe.

Protože takto se věci měly, nemohla ani naše skepse, ani skepse kohokoliv jiného mít vliv na průběh děje od podání žaloby až do rozsudku. Proč jsme byli skeptičtí? To ovšem musíme vysvětliti. Jedno je třeba předem říci: nemáme zajisté o p. Stříbrném o nic lepší mínění než parlament, který nad ním vyslovil známý odsudek; toho se tedy naše skepse netýkala; tady patříme mezi pravověrné odpůrce pana Stříbrného. Byli jsme skeptičtí toliko k tomu problému, je-li možno jeho vinu zachytit v síti paragrafů. Jak známo, jsou různé formy politické korupce, které vůbec nejsou trestny před soudem a stačí sice politikovi, aby navždy přestal počítat s mužem, jenž se jich dopustil, nestačí však soudci, aby vyřkl trest vězení. Na př. forma příležitostných darů od přibuzných může se cítiti dosti bezpečna před soudním stiháním. Trestní zákon nemůže zakazovat bratrskou lásku, a jestliže bratr bratrovi k svátku, k narozeninám, u příležitosti založení časopisu nebo vůbec jen z rodinných citů daruje třeba konto s něžným názvem „Jiříček“, je sotva v trestním zákoně paragraf, který to zapovídá. V tom ohledu je politická morálka mnohem užší, přísnější a nepřiznivější rodinné lásce. Nestupují jí do očí pohnutím slzy nad obrazem bratra, který bratra obdarovává, nýbrž bude zkoumat, nebyl-li chudý bratr náhodou ministrem v té době, kdy druhý bratr náhodou bohatl z dodávek tomuto ministerstvu. Shledá-li, že, běda, tomu tak bylo, řekne politická morálka, že podle jejího kodexu se to nesluší; může to učiniti tou formou, že vysloví nepřiznivé mínění o pocestnosti.

Druhá část naší skepse je založena na přesvědčení, že je vůbec těžko vniknouti do spletité bohatosti vztahů mezi dvěma bratry a objektivně je prokázati, neboť život v rodině je rázu intimního a nevedou se o tom zápisy.

Proces, který 4. ledna skončil u pražského soudu, byl formálně i fakticky proces o křivé svědectví, ačkoliv to veřejnost a snad i soud pojímaly spíše jako proces, který má zjistit, provinil-li se Jiří Stříbrný r. 1920 korupcí. Soud nedržel se úzkostlivě tematu křivého svědectví, nýbrž široce zkoumal také onu druhou okolnost, a p. Stříbrný za to soudu ve své závěrečné řeči výslovně poděkoval. Jakmile jsme zjistili, že v celé této aféře nevyskytlo se jméno František Stříbrný, uvěřili jsme, že se zde p. Jiří Stříbrný může pohybovat celkem bezpečně. Někteří lidé se dopouštějí té chyby, že si p. Stříbrného jednou předsta-

vuji jako ďábelsky chytrého, po druhé jako velmi hloupého a neopatrného. Nemluvme teď o otázce jeho poctivosti. Ale jak si mohou myslet, že tento chytrý člověk by byl, jako ministr, přijal provisi za dodávku od neznámého, podle úsudku všech povídavého hodi náře? To si p. František Stříbrný nezasloužil, aby se na něho takto zapomínalo. Ten bod žaloby, kde se dokazovala známost p. Sichrovského s p. Stříbrným, byl nejslabší z celé žaloby. Tu jest p. Stříbrný zřejmě podceňován, a mohl by si mezi jinými věcmi stěžovati jistě také na to, že mu přisuzují daleko menší inteligenci, než jakou disponuje. Chtěla-li žaloba toto dokazovat jako pozadí, byla jistě na falešné stopě. Jak je možno oddělovat pojednou Castora od Poluxe? Jak je možno chtít pochopit Jiřího Stříbrného bez té cenné pomůcky, kterou poskytuje osoba Františka Stříbrného? Ten, nikoliv p. Sichrovský, jest branou i ohradou všelikého tajemství. Pozorujeme také zřejmě z tisku p. Stříbrného, že nastávající proces s jeho bratrem mu působí daleko menší potěšení a legraci než jeho vlastní. Protože tam, kde jde o Františka, můžete být jisti, že res ad triarios pervenit. Jiří Stříbrný přiznal před vyšetřujícím výborem, že přijal od svého bratra tři až čtyři miliony, a tento dobráček a štedrý bratr je právě ve vyšetřovací vazbě pro podezření, že zpronevěřil nebo podvedl Diskontní banku o deset milionů. Jestliže se toto uspokojivě nevysvětlí, sotva bude chtít p. Stříbrný přiložit zápis o tom k žalobě, kterou, jak prohlásil, hodlá odkázat svému synovi, aby viděl, jak se jednalo s Jiřím Stříbrným. Neboť z takového zápisu by mnohem spíše se vyjevovalo, jak jednal Jiří Stříbrný. Míti v kapse tři nebo čtyři miliony z hromady peněz, v níž, jak by se v nepřiznivém případě zjistilo, leželo také deset milionů defraudovaných, není pro politika věc příjemná a ani otcí by na tom nezáleželo, aby si to syn pamatoval. Také v tomto případě by širší trestní morálka sotva se mohla uchopit Jiřího Stříbrného (ačkoliv je si ovšem možno představit, že by stál za určitých okolností mohl žádati, aby těch několik doznane přijatých milionů vrátil), ale užší politická morálka by nemohla být na rozpacích, co si má myslet. Proto vytrvale voláme: nezapomínejte na Františka!

Poněvadž bychom byli neradi, kdyby se někomu zdálo, že po účinku se děláme chytřejšími, než jsme byli před ním, musíte nám dovolit, abychom citovali, co jsme napsali loni v červnu, když byla vydána zpráva vyšetřujícího výboru:

Bylo by možno odpustiti veřejnosti, kdyby se nedovedla dostatečně orientovati v tomto zmatku, který noviny, držící palec tomu nebo onomu, ještě zvyšují. Radíme tedy každému, aby pŕtky o jednotlivá fakta pomínil a věnoval svou pozornost hlavní linii. Aby se snažil ujasnit si to, čemu se už tak dávno říká nervus rerum: otázku peněz. Aby si dal jaksi celkovou otázku: kdo měl dokázaný prospěch ze všech těch dějů, o jejichž detaily se nyní ve vyšetřovacím výboru vede spor? Je pravda, že ať tu jsou detaily takové nebo onaké, profitoval z toho p. Jiří Stříbrný a jeho rodina? Nebo to není pravda? To je ta rozhodující otázka. A zde nutno říci, že přece jen i ze svědectví obou bratřŕ Stříbrných vyplývá jednak, že Frant. Stříbrný měl z oněch dějů zisky zcela enormní, jednak že Jiří Stříbrný přijal 3 až 4 miliony. To, prosím, nejsou žádné dohady, o tom jaksi panuje souhlas všech, včetně bratřŕ Stříbrných.

Jsou tedy fakta, která i bratřŕ Stříbrní, zajisté největší autority v této věci, připouštějí, taková: v letech, kdy Jiří Stříbrný byl ministrem železnic, vydělal jeho bratr František na uhelných provisích 21 milionů. To je suma, před níž se pro-

stý občan může uctivě poklonit. A je to suma tím zajímavější, že, jak pan Fr. Stříbrný sám tvrdí, „v té době obchodu s uhlím vůbec nerozuměl“. Mohli bychom zajisté uvést celou spoustu lidí, kteří mají k uhelnému obchodu touž kvalifikaci, totiž že mu nerozumějí. Ale ze všech lidí, kteří uhelnému obchodu nerozumějí, vydělal právě na tom obchodu 21 milionů jen Frant. Stříbrný. Proč a zač, musíme se ovšem ptáti, neboť jako každá příčina mívá svůj následek, tak také každý následek mívá svou příčinu. Pan Frant. Stříbrný měl ovšem svou speciální diskretní kvalitu pro obchod s uhlím: jeho bratr byl náhodou v té době správcem ministerstva, které nejvíce uhlí potřeboje, a tak rodinnými svazky byla onomu muži, jenž obchodu uhlím doznane nerozuměl, přece jen dána moc všeliká. Tato moc pomínila (a vydělky s ní), když bratr přestal být ministrem. To je pro posouzení věci velmi důležité. Bankovní znalci praví o záhadě vkladních knížek p. Frant. Stříbrného tato velevýznamná slova: „Byly vesměs zakládány vklady p. Frant. Stříbrného. Jejich založení se datuje do konce roku 1925 a naproti tomu první výběry počínají 1927. Je zajímavé, že rovněž od této doby poněáhu mizí příliv zisků z obchodů p. Frant. Stříbrného.“ — To je opravdu velmi zajímavé. Rok 1926, předcházející onomu roku 1927, kdy nastal tak neblahý obrát ve výdělných osudech muže do té doby tak neobyčejně šťastného, byl, jak známo, neobyčejně katastrofální pro Jiřího Stříbrného. Doba, kdy jeden bratr přestal být ministrem, a doba, kdy druhý bratr přestal vydělavat, je doba táz. Je to náhoda nebo logika události? Rozhodně musíme žádat, aby v tom byl uznán živel příčinné souvislosti. Kdo tomuhle nerozumí, ukazuje se neschopným dáti dvě a dvě dohromady.

Nadobčanské zisky p. Frant. Stříbrného z doby ministrování jeho bratra jsou tedy připouštěny. Přitěžuje, že jsou to zisky zcela bezzáslužné. Neboť p. Frant. Stříbrný nepobíral své miliony, které potom částečně objímal také jeho bratr, za nějaký výkon, nýbrž, abychom tak řekli, prostě za to, že byl na světě. Firma, která v letech 1923 a 1925 chtěla dodat státu uhlí (a to je přirozený cíl snažení každé uhelné firmy), musila dříve ze svého měsce trochu odsypat do měsce p. Frant. Stříbrného. Pardon, aby bratřŕ Stříbrní neměli příčinu na nás si stěžovat: formálně to odsypávaly firmy do měsce p. Stejskala. Poněvadž však (opět doznane) p. Fr. Stříbrný se dělil o provisi s p. Stejskalem na polovic, bylo to totéž, jako kdyby to byl bral p. Fr. Stříbrný sám. Pan Stejskal jen formálně z vrozené opatrnosti bratřŕ Stříbrných byl výběrčím. Kdo byl tento pan Stejskal? Jak se stalo, že tak diktátorsky rozhodoval o kontingentu uhlí? Nikoliv pro osobní kvality nebo z úředního postavení. Jeho cena byla v tom, že měl za společníka p. Fr. Stříbrného a cena tohoto byla zase v tom, že měl bratra, který měl právo psáti na uhelné objednávky ono pověstné „Vidi Jiří Stříbrný“. Z těchto souvislostí vyplynulo pro p. Fr. Stříbrného celých 21 milionů.

To je tedy první etapa pohybu provisních peněz. Druhá etapa je pohyb částí těchto peněz směrem k Jiřimu Stříbrnému. Také tu je něco doznáno, a to asi čtyři miliony, a přátelé p. Stříbrného marně o tom polemisují. Pan Jiří Stříbrný před vyšetřovacím výborem několikráté patheticky žádal, aby mu bylo dokázáno, že vzal nějakou provisi. Ovšem, že ne vzal. Upřímně řečeno, nikdo by ani neočekával od něho takové břídlivosti. František měl Jiřího a Jiří měl Františka. Nikoliv Jiří, ministr, bral provise, nýbrž František, obchodník, jemuž žádný zákon není dán. Jeden svědek uvádí, že František takto častěji promlouval k Jiřimu: „Ty musíš zůstat vždy čistý, to všechno já. Já jsem obchodník a mně nikdo nemůže nic udělat.“ To je asi tak dobrá rada, jako tato: nos vždycky čistou náprsenku na špinavé košili. Jiří Stříbrný nikdy osobně ne vzal žádnou provisi, ale Jiří Stříbrný doznává, že vzal 4 miliony z provisí, které přijal jeho bratr z dodávek, jež on, jako ministr podepsal. A to je právě ten truchlivý obraz ministra, který bude stát p. Stříbrného politický krk, zachovalo-li se v našem parlamentě ještě trochu smyslu pro čistotu ve věcech veřejných. Toto vše jsou věci, o něž ani p. Stříbrný sám neodvází se přít. Je to pravděpodobně jen úsek jeho činnosti, ale i tento úsek dokonale stačí. Ministr, který, třeba po letech, bere peníze z provisí za obchody, jež uzavřel ve jménu státu a který to dozná: k čemu s ním ještě polemisovat? Tady nastává rušná akce u dveřŕ parlamentu.

Zdá se nám, že zde byly obsaženy již obě hlavní myšlenky, na nichž se zakládá náš dnešní článek:

1. trestní soud nemůže politicky očistiti p. Stříbrného, poněvadž politická morálka je užší a přísnější než morálka trestní,

2. p. Stříbrný nebyl takový člověk, aby bral pro-

vise od povídavého, ministerstva obíhajícího hodi- náře. Kdyby se byl dopouštěl takových chyb a nepo- čestností tohoto druhu, byla by s ním ovšem daleko lehčí práce. Ale nikoliv, musíme vědět, že je to „silné a pomalé vrtání tvrdých prken“.

Všechno, co by vůbec kdy mohlo býti zjištěno, leží ukryto nepochybně v intimním prostoru mezi Fran- tiškem a Jiřím Stříbrným. Pochybujeme, že se kdy podaří úplně prokázat, co se na tom prostoru událo. Musíme vděčně přijímat, co sám p. Stříbrný přiznal, když konečně se byl rozpomněl, že přece jen měl také disposiční právo různými konty: že vzal od svého bratra tři neb čtyři miliony na založení časopisu. To nebylo možno zakrývat, poněvadž se objevilo, že v ro- dině p. Stříbrného kde kdo až do šoféra z oněch kont vybíral peníze. Ostatní zůstává neproniknutelně uta- jeno pod pláštěm blízkých bratrských styků.

Ti, kdo bojují proti p. Jiřímu Stříbrnému, měli by pochopiti, že věta p. Františka Stříbrného: „Ty musíš zůstat vždy čistý, to všechno já. Já jsem obchodník a mně nikdo nemůže nic udělat“ — je neocenitelnou orientační pomůckou pro badání, v kterém směru asi leží skutečnosti, a že hledat je ve směru jiném je zby- tečno. Nevyplácí se pouštět se zřetele Františka, který je obchodník a kterému nikdo nemůže nic udělat.

Pokud se ještě křivého svědectví samého týká, byl to typický proces, kde rozhodnutí o vině či nevině ne- záleželo na objevení skutečností, nýbrž na volném uvážení soudců. Skutečnost, že p. Stříbrný před tis- kovým soudem nemluvil ve všem pravdu, byla dosta- tečně objevena, neboť to připustil obžalovaný sám. Soudcové mu však z moci svého volného uvážení při- zmali subjektivní dobrou víru, což je zcela v mezích jejich pravomoci. Nebylo tedy soudem vyšetřeno, že p. Stříbrný mluvil pravdu: soud vzal toliko za pro- kázáno, že mohl se domnívat, že mluví pravdu.

Žaloba podle našeho mínění dopustila se té chyby, že chtěla býti příliš pádná a široká. Tak na př. tvr- dila, že r. 1920 nebyl nedostatek vagonů, aby tím vrhla stín na ministra, který je objednával. Toto tvrzení bylo ovšem na hlavu poraženo před soudem. Každý přece, kdo se na ty doby pamatuje, ví, jaký ne- dostatek vozů tehdy byl. Snaha po pádnosti v tomto případě žalobu zřejmě oslabila.

Značnou roli hrálo před soudem také jednání ve vy- šetřovacím výboru. Dovedeme pochopiti, že toto jed- nání nemohlo býti soudcům po některé stránce sym- patické: myslíme na tu okolnost, která natropila více šmody než se tuší, že z protokolu bylo na přání poli- tických stran škrtnuto. Nezazlíváme soudcům, že se jim nelíbí, jestliže se z protokolů na něčí přání a v něčím zájmu vyškrtává. Sami musejí docela jinak zacházet s protokoly, a nemůže jim být takový ležerní poměr k protokolům blízký. Tady se opět ukazuje, že největší ochranou p. Stříbrného je přání politických stran, aby to a ono rástalo utajeno.

Pománky o tomto procesu nebyly by úplné, kdy- bychom se nezmiňovali o roli t. zv. dobrých lidí v něm. Vidouce vypovídati tyto dobré lidi před soudem, vzpo- mínali jsme si, jak Masaryk říká, že být dobrým člo- věkem nestačí. Dobří lidé byli ty nejztrašenější, nej- rozpáchanější a nejzasmělejší existence, jež se před soudem objevily. Z dobrých a poctivých lidí nikdo nic

nemá, nemají-li potřebnou dávku občanské odvahy a rozhodnosti, nazývat věci pravými jmény. Přáli by- chom t. zv. dobrým lidem, aby měli aspoň polovic té houževnatosti, odvahy a energie, s níž zastával svou věc Jiří Stříbrný. „Kdyby dobří lidé nebyli pohodlní, zlých by nebylo,“ řekl Masaryk. —fp—

p o z n á m k y

Jinak v Anglii, jinak u nás

Když za první MacDonaldovy vlády v Anglii sekretář po- kladu, Mr. Snowden, snížil některé konsumní daně, objevila se téhož dne na obchodech, kde se prodávaly předměty, které těmito daněmi byly zatíženy, návěští, že ceny se snižují o kvotu odpovídající daňové úlevě. Jaké to usnadnění vlády v zemi, kde se ministr financí může spoléhat na to, že se jeho opatření dostanou až ke konsumentovi! Jaký to smysl pro čistý obchodní styk, když se meziobchod udrží, aby neza- strčil do kapsy tuto částku, kterou státní pokladna si odepírá ve prospěch spotřebitele! Jaká to morálka společenského ži- vota, jaká solidarita a vzájemná důvěra v národě, kde takový zjev je samozřejmý, dostaví se spontánně, aniž byl jakkoli podněcen nebo organizován! —

Nyní jsou v Anglii jiné poměry, jiný duch vlády, nežli ja- kým byl oduševněn první dělnický kabinet, jiná situace státní pokladny, teď jsou aktuální jiná opatření vládní, nežli úlevy ve spotřebních daních. Ale i v této změněné situaci projevuje se týž národní genius, týž duch solidarity, důvěry a spolu- odpovědnosti. Už ten fakt, že zatím co anglická libra klesla o třetinu, ceny se v zemi pod účinkem tohoto pádu měny ne- pohnuly, svědčí o zcela jiném vztahu obchodního a společného života ke státní moci. Nyní opět slyšíme, že stačil pouhý apel vlády, poukazující na desolátní stav státní pokladny, k tomu, aby poplatníci postavili se ve frontách před berní úřady a aby platili daně na čtvrt i půl roku předem. To v zemi, jejíž poplat- níci byli hospodářskou krizí zatíženi dříve nežli evropský kon- tinent, a jejíž postavení při její odvislosti od mezinárodních hospodářských styků jest v přítomném okamžiku krajního napětí těchto styků daleko povážlivější nežli kterékoli země jiné. Lze býti kritickým k takovým projevům anglického na- cionalismu, které lze přičísti na vrub romantické národní sen- timentality. Co však imponuje a co musí každý sledovati s ob- divnou závistí v srdci, jest ono vlastenectví, které se proje- vuje prostředky, jež člověk zpravidla pouští bolestněji od sebe do světa, nežli krásná slova: peníze.

V téže době, kdy v Anglii poplatníci stavěli se do front před daňovými sběrnami, četli jsme u nás o tom, že celé ven- kovské obce musily být obesílány berními exekutory; že ma- nifestační přísahu o své nemajetnosti nabízelí berním sprá- vám poplatníci, u nichž se v zápětí zjistilo, že žijí životem přímo marnotratným. V téže době, kdy k nám jdou ony zprá- vy o anglické berní morálce, dozvídáme se, že velcí poplat- níci za poslední léta dluhují státní pokladně více, nežli činí polovina ročního státního rozpočtu; že skoro polovina této dlužné částky jsou daně, jež bezprostřední plátcí od vlastních nositelů (daň z obratu) již vybrali, ale neodvedli a tedy zpro- nevěřili. Při tomto srovnání našich poměrů s anglickými, na- šeho občana jakožto poplatníka s poplatníky anglickými, vy- hlízí to s námi velmi špatně. Ale věc má ještě jinou stránku: jde o ten fond důvěry, který jest v Anglii mezi vládou a ná- rodem. Občané — at jsou tam stoupenci vlády či oposice — pokládají za povinnost země poskytnouti směru, jenž jest při moci, příležitost, aby ukázal, co umí. Oposice jest tam diskuse, kritika i zápas, ale nikoli bojkot a sabotáž. Oposičník, který by tam chtěl potupiti politickou stranu proto, že hlasuje pro vládní daňové předlohy, slovy, že „aportuje“, neměl by úspě- chu. Musí se umět naopak sám ospravedlnit a věcně odůvod- nit, proč pro daně nehlasuje, chce-li najít v občanstvu úspěch.

Jestliže anglická vláda ohlásila zvýšenou potřebu státní po- kladny a země na to odpověděla spontánně hromadným placením daní dopředu, jest to něco jiného, nežli když u nás odpovědní členové vlády prohlásí pod odpovědností svých úřadů, že nikdo nepomýšlí na to, aby se sáhlo na vklady v úvěrních ústavech — a občané v zápětí na to přijdou v zástupech k bankovním pultům a vybírají své vklady. Tento dvojí vztah mezi vládou a občanstvem vyznačuje dva světy: onde je tomu tak, že prostý občan Mr. Smith by třebaš nevyhověl Mr. Ramsay MacDonaldovi, kdyby jej jako soukromník žádal o pomoc nebo

úvěr; ale samozřejmě mu ihned a s důvěrou vyhoví, obrátí-li se na něj jako premier. Zde pak naopak není jistě žádného občana pana Nováka, Svobody nebo Konopáska, který by nedůvěroval panu Františku Udržalovi, kdyby se jako prostý rolník z Rovně zaručoval za jakoukoli věc. Jakkmile to však činí jako náčelník vlády, pokládají všichni naši Novákové, Svobodové a Konopáskové za samozřejmě rozumné věřit v pravý opak toho, co pan ministerský předseda Udržal praví. Tam vláda proto, že je vládou, má šance a důvěru. Zde vláda proto, že je vládou, má překážky a zásadní nedůvěru. Nechceme tvrdit, že příčina toho je jen v širokých massách občanů, a ne v kruzích vládních. Všichni jsou vinni, že nechápou, jakým nezbytným předpokladem demokratického vládnutí je důvěra. Stačí jen vzpomenouti nedávného případu, jak veřejnosti byla předkládána osnova zákona o zrušení třínáctého platu státně zemědělnického. Tu bylo právě se strany vládních činitelů přímo hrůšně mrháno s fondem této důvěry. Ale kde není důvěry, tam vláda spočívá jen na moci. A takový stav není trvale možný za systému demokratického. Takový stav je možný jen při diktatuře.

Případ posl. Strábrného v našem politickém světě není leč další ukázkou toho, že u nás se vládě a vládnoucím zásadně odpírá důvěra, a odpůrcům vlády a lidí i směrů jsoucích při moci že naše veřejnost zásadně otevírá své srdce. Představme si, že by Jirí Strábrný se vším tím, co se o něm obecně ví, mluví a tuší, byl rozhodujícím činitelem naší vládní politiky. Ostatně, není to tak dlouho, kdy jím byl, vzpomeňme jen toho, jaký byl tenkrát vztah průměrného našeho občana k němu. Tytéž massy, které mu dnes připravují ovace a zasypávají jej kytkami proto, že jde ostřejší nežli kdokoli před ním proti vládnoucím kruhům v tomto státě, tehdy, ačkoli o způsobu jeho života a úřadování nebyla známa ani desetina toho, kolik jest známo a doloženo dnes, rozhořčovali se nad ním, zatracovali jej, posmívali se mu. Dnes je miláčkem těchto mass, které jásamí nad tím, že Strábrný se domáhá přezkoušení stavu jmění všech bývalých ministrů, ať jsou podezřelí z korupce či nikoli, a že tím hoví oné zásadní a apriorní nedůvěře našeho průměrného občana ke každému spoluobčanu, který se dostal k moci a vládě. Lid, který má vůči své vládě takovou zásadní nedůvěru, jenž se v poměru k ní řídí heslem: „nic jim nevěřit a nic jim nedávat“ — takový lid není občanstvo, nýbrž plebs. Jsme v této generaci, v níž nás zastihla naše svoboda, plní plebejci a plebejské maloduchosti. Ale v tom je tragika naší demokracie. Co bude dále? Příští generace bude již bohdá občanskější, zralější, civilizovanější, ale jak přenést naše demokratické instituce bez pohromy dnešním prostředím, v němž je posud tak málo demokratů, do této lepší budoucnosti?

-eso-

Před nesnadnou konferencí

Zajisté máme všichni zakořeněnou nedůvěru ke komisím, podkomisím a schůzím odzbrojovací sekce Společnosti národů. S kým se tam setkáváte? S vojáky, letci a námořníky. Señor Madariaga, převr se o svou pestrou zkušenost ředitele odzbrojovací sekce S. N., prohlásil: „Chtít od těchto lidí, aby odzbrojili, je totéž, jako kdybychom očekávali od sboru duchovních, že vyhlásí atheismus.“ Žádný z nás ovšem nečeká, že taková komise provede odzbrojení. Tak prostoduchými nejsme. Komisím těmto jsou ukládány úkoly velmi přesně vymezené a pole činnosti velmi úzké. Řeší se problém válečného materiálu, rozvíjení prostředků proti válce a pod. Právě v těchto zdánlivě jednoduchých případech se narazilo na spoustu překážek. Důstojník každého státu zná jen jednu povinnost: obranu své země. Vycvičen v strategii a vojenském řemesle zná jen jednu taktiku: taktiku úkrytu, úniku, náhlého výpadu.

Je nutno ovšem uznat, že jest málo tak obtížných úkolů jako jednání těchto komisí. Řekne-li někdo „omezíme své zbrojení“, vypadá to proveditelné. Ale omezit se dá jen to, co se může objektivně srovnat a změřit. Poměr ozbrojených sil jednotlivých států se nedá objektivně měřit a srovnávat. Odpověď vyhlíží zas lehce: tolik a tolik lidí v uniformách, tolik materiálu válečného, takový kredit. Tyto tři prvky však nestačí. Záleží, jak nám říká, na tisících okolnostech, abychom dostali válečnou sílu určitého státu: na náboženství obyvatelstva, na pronikavosti a žhavosti jeho vlasteneckého citění, na síle a tradici jeho národních institucí, na zeměpisné poloze, na citlivosti a smyslu pro prestiž, na citových sklonech, na inteligenci občanů (jednak všeobecně, jednak technické), na vývojovém mocenském stupni státu (vyřízené Portugalsko a mladé U. S. A. nebo Japonsko), záleží na fyzické a mravní odvaze lidu, ba i na vojenské tradici. Záleží na silách, které mohou být obratem ruky použity k válečným operacím (španělské četnictvo, vycvičené zálohy francouzské, mužstvo an-

glického obchodního loďstva). Záleží zkrátka na všem. I když si omezíme pojem válečné moci určitého státu na lidi, materiál a kredit, což se dá statisticky nejspíš zvládnout, vidíme obtíže.

Co to vůbec znamená, když se řekne válečný materiál? Velmi by se mylil, kdo by tvrdil učeně: tolik mužů ve zbroji, tolik tun na vodě a tolik koňských sil ve vzduchu. S pojmem válečného materiálu si lámalo v Ženevě hlavu 60 vojenských odborníků po 6 měsíců. Pod poetickým názvem „Podkomise A“ popsali 3,750.000 archů papíru, což by, jak Madariaga vypočítal, stačilo delegaci švédské neb polské, aby došly domů po cestě vystlané z archů Společnosti národů. Výsledky prací této komise jsou známy: tlustý průvodce, přečpaný replikami, návrhy, protinavrhy, v němž se laik nevyzná. Co je to tedy válečný materiál? Dělo je válečný materiál. Co lafeta? Jest součástí děla — tedy i ona patří do této kategorie. Co kolo u lafety? I kolo sem náleží. Co kolomaz? Kolo neexistuje bez kolomazi, lafeta bez kola, dělo bez lafety. Co uniformy, vojenská lážka, vojenské kuchyně? Komise se dostala na konec do takového labyrintu otázek, že prohlásila: dřevo a železo, z nichž se zhotovují pušky, jsou válečným materiálem, pušky samotné však, pokud nejsou přímo válečně užívány, válečným materiálem nejsou a jsou neškodným nástrojem míru.

Dále si vojenští i civilní představitelé svých zemí vnášejí do debat, pokud se vyvinou, psychologické zvláštnosti svého národa. Národ jako povaha je ovlivňuje. Každý, kdo seděl u stolu s Indem, Němcem, Angličanem, Francouzem atd., potvrdí, jak je těžko se dohodnout. Nedostatek společného jazyka nevádí; tu stačí tlumočník. Co vadí, je psychologické zabarvení dle národních povah. Esperanto je zbytečností. Nutnou je cesta, která chce zdůraznit hlubokou jednotu, kterou se sobě všichni přes jisté rozdíly podobáme. Tak se jediné dorozumíme. Dohoda jest, jak se zdá, základem budoucí světové organizace lidstva, kterou budujeme. — Nejhorší jest, že na všechny tyto potíže se přichází už při obírání se otázkami odzbrojení kvalitativního. O otázce kvantitativního omezení zbrojení se v Ženevě nezačalo vůbec ještě jednat. A tento druhý úkol jest neskonale obtížnější.

Rozebírá-li se mašinerie všech smluv, paktů, návrhů a resolucí, které byly po světové válce v oboru odzbrojení vytvořeny, sezná se, že jich užití naráží na tyto hlavní překážky, které ostatně brzdi práci i v ostatních oborech mezinárodního života: 1. rozvláčný chod Společnosti národů (cesta od Shromáždění k Radě, od Rady do komise, pak prostřednictvím Sekretariátu vládním jednotlivých států, zpět Radě a tou opět Shromáždění);

2. nestálost politických situací a změny politických stran u vlády (příkladem právě v oboru odzbrojení osud garanční smlouvy a ženevského protokolu);

3. rozdíly v národní psychologii, dnes zvýšený předmět zájmu odborníků a politiků.

Jelikož všichni mluvíme o odzbrojení a všichni (mimo snad přímé exponenty válečného průmyslu) si ho přejeme, musíme si ujasnit cestu, kterou budeme sledovat i v případě nezdaru odzbrojovací konference. Problém odzbrojení není v odzbrojení, ale mimo ně. Státní zbrojení jest jen jednou z tvárností, forem, rysů celého dnešního mezinárodního života, v němž všechny problémy se navzájem propletají a jsou uzavřeny v bludných kruzích. Problém odzbrojení tedy není problémem odzbrojení. Jest problémem dobře zorganizovaného mezinárodního života v celku. Jest problémem budoucnosti.

Dobře zorganizovaný svět jest zakončením dlouhé vývojové cesty, která na nás čeká a kterou státy nijak neurychlují. Jest otázkou, potká-li se nastávající odzbrojovací konference s maximem úspěchu, který za daného světového stavu anarchie, kdy vyzbrojené armády jsou pronikavým nástrojem diplomacie, jest dosažitelný, t. j. s podstatným snížením zbrojení. Dnes nikdo neví, co bude. Novinami probíhaly zprávy o eventuelním odkladu konference, což nepřekvapilo při vzrůstu přívrženců školy realistické, která tvrdí, že zbrojení jest důsledkem války, proto, že musíme zkoumat příčiny války, potírat je, a jakmile odstraníme války, padne prý i existenci oprávnění ozbrojených armád. Škola přímá, která hlásá opak, totiž, že války jsou důsledkem existence armád a proto, že je nutno omezovat rovnou zbrojení, neměla praktických výsledků (jen částečně washingtonská námořní konference, fiasko plánu lorda Eshera). Trpkou překážkou právě před konferencí vyvstala jest porážka anglické Labour Party, do níž jsme skládali mnoho nadějí. Mandžurská otázka, dávno již považovaná za nebezpečnou hranici, jest řešena se strany silných Japonců účinnou obsazovací metodou, tedy metodou přičítající se duchu S. N., který chce budovat na zásadách mezinárodního práva,

pořádku a spolupráce. Hitlerismus přispívá také svým podílem k zneklidnění světa. Ukázkou napiaté atmosféry před odzbrojovací konferencí v malém byl ostatně i průběh mezinárodního odzbrojovacího kongresu, jehož hlavní shromáždění konané v pařížském Trocadéru 27. listopadu 1931 bylo rušeno demonstracemi francouzských militaristů.

Za tohoto nevládného stavu věcí jest moudrým programem lidí dobré vůle střežit zárlivě vše, co se v minulosti osvědčilo, a s trpělivostí připravovat budoucí cíle, kterých budeme krok za krokem a s rozvahou dobývat. Úspěšný předseda posledních dvou shromáždění Titulescu napsal do „Das neue Europa“, že povinnosti dnešních lidí vyžadují jistého heroismu, hrdinství bez pávub, které nepřináší bezprostřední odměnu.

Dr. M. Stádník.

Budou se vracet peníze

Na veřejné schůzi národních socialistů v Praze prohlásil p. senátor Klofáč, že strana do haléře vrátí všechny ty peníze, které kdy dostala od bratří Stříbrných. Zdá se, že tato strana konečně pochopila, co musí udělat. Myslíme, že takové prohlášení se má brát vážně: neočekáváme, že někdo by si počínal tak lehkomyšlně, aby slavnostně ohlašoval čin, k jehož vykonání není odhodlán. Národní socialisté jistě jsou si vědomi, že nyní tisíce Argusových očí budou bedlivě vyhlížeti, kdy a kde po tomto zablysknutí uhoří, a že by to byla velká blamáž, kdyby neuhodilo. Z těchto důvodů jsme tedy povinni pojímatí toto prohlášení vážně.

Nemýlíme-li se, strana národních socialistů sama si tu uvědomila (neříkáme, že včas) jednu značnou obtíž svého boje proti Jirimu Stříbrnému. Snad to dlouho podceňovala, ale jinak to kde kdo cítil. Je těžko vyhlašovat boj korupci, když je obecně známo, že ten, kdo tu proti korupci tak statečně bojuje, sám přijímá peníze z téže kapsy, kde ležely peníze korupční. Nelze popírat, že tímto susedstvím obnosy, které národně sociální strana od Stříbrných dostávala, nelibě nachly. Tuto disharmonii nemohl přehlušit ani vodopád slov v orgánech strany. Národní socialisté sami pocítili, že je nutno zjednat pořádek ve faktech. Je jim možno gratulovati k tomuto odhodlání, protože teprve nyní budou mít úplně čistou legitimaci k boji proti korupci. Jeden takový čin má větší cenu než i sto tisíc slov.

Ostatní strany budou nyní s přirozenou zvědavostí sledovat, jak to národní socialisté hodlají zařídit. Budou-li jen zvědavé, je to málo. Pouhá role diváka jim nepřísluší. Neboť jestliže národní socialisté opravdu vrátí peníze, které dostávali od Stříbrných, udělají pro sebeočistu daleko více než ostatní strany, které k tomu budou jen přes zeď přihlížet. Neboť není ovšem pravda, že přijímali peníze jen národní socialisté; na těch obchodech (hlavně uhelných), v nichž národním socialistům dělali prostředníky bratří Stříbrní, měly živou účast i všechny ostatní koalici strany. Co národní socialisté dostávali přes Stříbrného, dostávaly ostatní strany přes někoho jiného, a nasmějí si tedy myslet, že jsou jen v divadle, kde mohou hostejně pozorovat osobu na jevišti. Samy jsou osobami na tomto jevišti. Nemohou říci: to se týká více vás než nás — protože by to nebyla pravda.

Krátce řečeno: nejsou to jen národní socialisté, kteří mají co vracet. I národní demokraté, agrárníci, sociální demokraté a lidovci mají co hodit na tuto hromadu. Dodávky uhlí — to nebyla hra s jedinou osobou, a ostatní aktéři nasmějí doufat, že se jim teď nepozorovaně podaří opustit scénu a vplížit se do hlediště.

—fp—

Několik let po vyjití jedné knihy

Chopí-li se visionář „laik“ (smíme-li vůbec použití tohoto slova, v tomto případě, byť i v nejlepším smyslu) pera, aby se vpletl do řemesla historikům dokonce tak odvážně, že napíše dějiny světa, můžeme být přesvědčeni, že výsledek bude při nejmenším zvláštní. V našem případě (v případě Wellsových Dějin světa) zvláštnost záleží v strašlivém potvrzení kritiky, uvážíme-li, že bylo to napsáno před půltuctem let, kdy sotva kdo by byl chtěl pohlédnouti na svět tak černými brýlemi.

Profesionální historik nikdy by se byl neodvážil napsati to, co napsal Wells. Nebyl by se odvážil viděti dobu, téměř současnou, tak jasně, a nebyl by jí podrobil tak přesné a ostré kritice. Poslyšte toto:

„Zde přicházíme k jednomu z hlavních problémů našeho života v přítomné době, k problému, proč nemáme přímého prospěchu z pokroku. Po dvě stě let se hlavně působením vědy a zkoumáním stále zdokonalovaly metody ve vyrábění téměř všeho, čeho lidstvo potře-

buje. Kdyby náš společenský smysl a naše sociální věda stačily na úkoly, jež se od nich vyžadují, jest bez řečí, že tento veliký přírůstek výroby by byl na prospěch celé společnosti a že by každému poskytl tolik vzdělání, prázdna a volnosti, o jakém se lidstvu před tím nikdy ani nezazdalo.“

Zde, několika slovy, řekl Wells téměř vše, co potom potřebovalo šesti let, aby, těžce vyhrabáno a hledáno tucty odborníků, poháněných praskotem řítící se hospodářské soustavy, našlo si cestu k podezřívavým uším lidí, kteří to měli předváděti. Dnes je vše jasné, až příliš jasné; stačí, když si to přeložíme do slovníku současnosti: zdokonalování výroby-racionalisace atd. Co udivuje, je onen pohled dopředu, s kterým Wells, přede všemi, kritisoval „naš společenský smysl“, který nestačí na to, aby poskytl dobrodiní pokroku ve výrobě „celé společnosti“. Tehdy však přece asi neviděl svými visionářskými očima ono pohoršení a pobouření jistých vrstev, které dělají „zlého psa oči“ na každého, kdo by se odvážil dotknouti otázky zkrácení pracovní doby, onoho „prázdna a volnosti, o jakém se lidstvu před tím nikdy ani nezazdalo“. Či snad přece? Tohle je jeho kritika v posledním oddíle Dějin:

„Obrovské možnosti zůstaly nevyužity pro odpor vlastníků, spekulantů a hospodářských vykořisťovatelů. To dobré, co věda a organizace získala pro lidstvo, nedálo se metodicky a nebylo toho plně využito, nýbrž chňapli po tom, shrábli to a pevně drželi hazardní dobrodruzi a používali toho ke svým sobeckým a nicotným cílům.“

„Osmnácté století v Evropě... bylo věkem soukromého vlastnictví. „Soukromé podnikání“, což znamenalo v praxi, že každý má nárok urvatí ze společnosti, co může, vládlo neobmezeně... každému je samozřejmé, že finančník, obchodník nebo průmyslník nemůže býti nikdy dosti odměněn za své služby, které lidstvu prokazuje.“

Každé z těch slov platilo před šesti lety a platí dnes. Rozdíl je v tom, že před šesti lety byly to pravdy, jasné jen auto-roví a snad několika jemu příbuzným duchům. Dnes je to obžaloba, která by měla býti vmetána do tváří všech, kteří měli moc tohle změnití, odvrátiti nebo napravití včas, a kteří to neučinili.

Ještě není nikde viděti, že by se opravdová vůle, spontánní úsilí projevilo za tím účelem, aby bylo napraveno, co bylo rozvráceno. Něco můžeme učiniti v mezích svých hranic, větší práce musí býti vykonána společně, v hranicích Evropy. Neptáje to lehce; nikomu z evropských vůdců se do toho nechce. Žádná z vlád, žádný průmysl a žádný obchod nesmí však zapomínat, že tlak poroste (a už roste) zezdola. Dnes už příliš mnoho lidí bylo zasaženo; příliš mnoho lidí vidí zdravým rozumem, ne-li do všech podrobností, tedy aspoň do podstat věcí, příkrytých všelikými „vědeckými teoriemi hospodářskými“, které zakrývají svými zásadami často věci velmi prosté a jasné. Lidé z vrstev, které dříve ani nevěděly, co je to národní hospodářství, začínají se o ně zajímat a začínají přemýšlet více než možná bude příjemno těm, kteří na ty věci měli myslet dříve a lépe; kteří měli myslet za ty, kteří si je za tím účelem zvolili a kteří by mohli říci, nyní že už jejich myšlení nepotřebují.

Nebyl by nijak směřným požadavek, aby si politikové a průmyslníci ušetřili několik chvil ze svého drahocenného času a vzali si do rukou Wellsovy Dějiny světa. Nalezli by tam na př. toto:

Soukromé podnikání v Evropě r. 1919-20 neukázalo ani vůle ani schopnosti jíti vstříc naléhavým potřebám doby. Šlo za největším ziskem. Neprojevilo ani smyslu pro své vlastní nebezpečí a odporovalo každému předpisu omeziti a zmírniti svoje zisky a učiniti se užitečným, třeba jen ve vlastním zájmu.“

Tuto kritiku soukromého podnikání nenapsal komunistický agitátor, nýbrž H. G. Wells, odpůrce revoluce, o které v oněch Dějinách říká, že „nemůže stvořiti nic, co by před tím nebylo bývalo úplně prodiskutováno, připraveno, promyšleno a vyloženo“; soukromé podnikání nemělo by tedy v těchto slovech viděti nic, kromě přátelského varování a upozornění. Tak přátelského, že by měla tato slova viseti ve všech úředovných průmyslníků a politiků před oněmi obvyklými tabulkami, které říkají „keep smiling“. Jinak, ovšem, nemůžeme zapřítí, že ve slovech, která jsme citovali, je i určitá hrozba. Otázka zní: co se stane, když tahle slova opravdu neproniknou do všech úradoven a dílen a kanceláří, kde by měla už dávno býti? Pak se, možná, dostanou ve formě plakátů na nároží ulic, budou

mluvena do mozku všech lidí, možná že ústy nepovolaných. A jest se báti, aby z nich pak nebyl setřen ráz přátelské rady a výstrahy. Sto.

Žurnalisté nejsou úředníky zahraničního ministerstva

To je zásada a pravda, na kterou se nesmí zapomínat. V některých kruzích chtějí považovat články našeho spolupracovníka p. J. Holečka o Jugoslavii za aféru. Přejí si, abychom kolem zastřené diktatury v této s námi spřátelené zemi chodili po špičkách a aby naše demokratické přesvědčení drželo raději hubu. V podstatě opakuje se táž historie, již jsme byli svědky, když vycházely kritické články Setona Watsona o systému v Jugoslavii. Jsou u nás někteří lidé, kteří by nám chtěli vnutit přesvědčení, že spojenec nesmí o spojení mít mínění, a že jediný projev, který se připouští, jest potlesk. Naše vina jest v tom, že poměrům v Jugoslavii (osoba králova je tu jen záminka) tleskat nemůžeme. Kritisujeme-li jugoslávské poměry, kritisueme je proto, abychom si sami pro sebe mnohé ujasnili. Musíte dovolit demokratu, aby se mu nedemokracie nelíbila. Tento princip stojí jistě výše než princip diplomatické zdvořilosti. Nemůžeme býti tak úhořovitě hladcí demokraté, abychom ani u nedemokratů nenarazili. Je možno, že s tím ministerstvo zahraničí má nějaké obtíže a že se snad i intervenuje za tím účelem, aby vzalo gumu a začalo české noviny radírovat. Ale nevěříme, že by to byly obtíže těžké. Je přece nasnadě odpověď, kterou funkcionář zahraničního ministerstva může podle pravdy dáti: v demokratickém státě nemůže ministerstvo noviny komandovat; nemáme prostředků, abychom novinám vpravili svou vůli, a proto tedy odpustěte.

Ostatně si v celku diplomati na naše noviny nemohou stěžovat. Jsou případy, kdy si naši novináři počínají spíše jako úředníci zahraničního ministerstva než jako zástupci demokratického mínění. Rozhodně se chová český tisk na př. v poměru k Polsku z politických důvodů daleko rezervovaněji než by měl, kdyby jednal podle svého svědomí. Nevyšla dosud v českém tisku tak přísná kritika dnešní polské politiky, jaká jedině by byla na místě. To, co dělá Pilsudský s opozicí, a co všichni Poláci dohromady dělají s menšinami, tento systém brutálního násilí nedá se ovšem kritisovati tak mírně, aby polský zástupce v Praze se necítil dotčen nebo snad dokonce uražen. V poměru k dnešnímu polskému systému česká žurnalistika ještě daleko nevykonala svoji povinnost.

Zahraníční ministerstvo má ovšem svou nutnou, mezinárodně obvyklou metodu práce i výrazů. Ale co je na místě v zahraničním ministerstvu, není už na místě v žurnalistice, zejména v té nikoliv, jejímž úkolem je vychovávatí národ v demokratickém smýšlení. Nemůžeme býti tak pokornými demokraty, aby s námi všichni mezinárodní nedemokraté byli spokojeni. —fp—

Nesnáze zlevňování

V době, kdy na všech stranách se mluví o nutnosti snížení cen, dostává se nám do ruky zajímavá korespondence obchodníka s výrobcem zboží určité značky. Obchodník, když vyjednával s továrnou o převzetí jejího zboží do prodeje, musil se zvláštním reversem zavázat, že bude prodávat ono zboží v drobném jen za ceny, továrnou pro drobný prodej stanovené. Obchodník za čas dospěl k názoru, že zisk, který mu z těchto stanovených cen plyne, je zbytečně vysoký; je to moderní obchodník, který je si vědom souvislosti celkového obratu s cenami zboží. Chtěl proto zlevnit ono zboží a dopsal továrně, aby ho propustila ze závazku, převzatého reversem. Továrna odmítla o věci jednat, ačkoli obchodník nežádal žádné výhody pro sebe. Chtěl prostě věc, kterou sám dostával z továrny za 8.— Kč, prodávat za Kč 9.20 místo za Kč 10.—, což byla cena továrny pro drobný prodej předepsaná. Obchodníkovi při tom pohrozila soudním stíháním pro nekalou soutěž; ten se toho přirozeně zalekl, poněvadž při řádném obchodě není kdy na procesy. Dopsal o tom ministerstvu pro zásobování, které — se neozvalo.

Ministerstvo pro zásobování se zřejmě neozvalo z toho důvodu, že podle nynějšího právního stavu je továrna v právu. Nejvyšší správní soud rozhodl 18. září 1931 (Rv. II 315/30), že u značkového zboží jest v podbízení cen spatřovati porušení **d o b r ý c h m r a v ů** soutěže tehdy, když výrobce měl v úmyslu zavést v drobném obchodě jednotné pevné ceny a když zákaznictvo o tom rádně vyrozuměl. Takové „vyrozumění zákaznictva“ se v daném případě stalo ceníkem.

Nastává otázka, jaký zájem má továrna na tom, aby obchodník si nesměl dobrovolně zmenšit svůj zisk z jejího zboží?

Zájem je jasný: továrna chce, aby její zboží prodávali i obchodníci, kteří nejsou tak moderní, jako onen, jehož korespondenci jsme viděli. Proto se mají držet ceny na té výši, aby se vyplatil odběr jejího zboží i obchodníkům nemoderním, nedobře organizovaným (po stránce vedení obchodu) a třeba snad i méně svědomitým.

Je to jedna z ukázek, kam až vede novodobá vázanost a vědomý odklon od zásad volné soutěže. Tento systém pak přímo vyvolává předpoklady pro násilné snížení cen, jak je provedl v Německu kancléř Brüning. Obchodníci a výrobci nevidí rádi takových zákroků. Proč však se nedoveou postarat, aby jich nebylo třeba? Je veliká otázka, prospívá-li jim více udržování těchto „dobrých mravů“ soutěže, než by jim prospělo volné zlevňování cen tam, kde je možné. K.

Inteligenti na levici

Na výtce, že inteligence je anarchistická, je přece jen něco pravdy, ačkoliv to připouštíme neradi. Nejanarchističtější je pak asi založena inteligence na t. zv. levici. Na ničem jiném nezáleží těmto mužům tolik jako na tom, aby způsobili nějakou bouři ve sklenici vody. To pravice se přece jen dovede jinak organizovat: její tiskové kampaně jsou prováděny se vzácnou jednotností; tady se nikdo neškorpi zbytečně. Pokud se týká komunistů, tu je disciplína provedena dokonce nadvojnásobným způsobem. Naproti tomu neposkytuje inteligence demokratické levici jiný obraz než obraz naprosté rozháranosti. Z ničeho nemají tito lidé takovou radost jako z toho, když se jim podaří vyslovit se opovrhlivě o někom, kdo jim ve všech základních věcech stojí blízko, nebo způsobit mu nepříjemnosti. Časopisy tohoto směru vedou proti sobě ustavičnou zúřivou guerillu. Vypadá to, jako kdyby tito mužové hodlali se pozítí navzájem, aby jiným ušetřili práci. Není divu, že tato společnost, horlivě se zabývající štěpením vlasů, nemá žádného vlivu v praktické politice. Byl by div, kdyby někdo tomtuto nepořádku nějaký vliv dal. Kdyby v politice byli jen oni, byla by celá demokratická společnost výtečně povolným materiálem pro nějakého tyрана, který by do ní vjel jako nůž do másla. Jsou schopni obětovat všechno své pudové neshovlivosti, svému sektářství, kterému stačí, vedou-li za sebou hlouček pěti set stejně smýšlejících abonentů. Že by tato vrstva dovedla něco organizovat, tomu se nedá věřit: nedovedli organizovat ani sama sebe, s jásotem tu každý vítá kozí chlup, který ho dělí od něhoho jiného. Příčiny toho jsou, jak by řekl Nietzsche, lidské, příliš lidské. Veřejné působení těchto drobných pisatelů levice, kteří, i když se prohlašují za socialisty, jsou ve skutečnosti nejzarytějšími a nejnepříjemnějšími individualisty, spočívá z padesátí procent na komedii ctižádosti, ješitnosti, závisti, literárně-ideového sudičství. Sochař Bílek řekl jednou velmi upřímně o podstatě sporů mezi umělci: nás je mnoho a chlebička je málo. Kdyby se našel podobně upřímný muž na inteligentské levici, musil by říci: nás je mnoho a slávička je málo. —fp—

Kdo vyvolává nedůvěru k politickým stranám?

Koaliční tisk čas od času pořádá hon na kritiky. Vytyká opozici, inteligenci, nezávislému tisku, že podlamují demokracii, podkopávají důvěru k politickým stranám. Pohleďme tedy, jak si počínají sami koaliční mistři.

Senátor Vraný, jenž sám je velkým a těžkým kladivem na kritiky, vytkl ve „Venkově“ ministru Šrámkovi, že z peněz, které byly určeny na sanaci družstevům, věnoval peníze na vybudování a vybavení tiskárny lidové strany a na vybudování katolického tisku. Za několik dní přinesla ČTK projev ze směrnatých míst, že zpráva je úplně nepravdivá a že obnosy, poskytnuté před několika lety družstevním svazkům na sanaci družstevnictví, vůbec nerozděloval ministr Šrámek, nýbrž oprávnění činitelé družstevních svazů. „Národní Osvobození“ právem při této příležitosti vytklo, že u nás nejzávažnější obvinění se říká tak ležerně, jako by šlo o to, kdo nosí jakou kravatu, a právem zdůraznilo, že tímto způsobem politikové vytvářejí nedůvěru k vlastním stranám. — Z polemik v lidoveckém tisku se dozvídáme, že věc se neskončí novinářskou přestřelkou, ale že sen. Vranému bude dána možnost, aby před soudem svá tvrzení prokázal. Domníváme se, že i cesta k soudu je v takovémto případě značnou oklikou, i když nechechme tvrdit, že věc by nepatřila před soud. Nejde zde o dva stránkové novináře. Obvinění přece pronesl člen nejsilnější naší strany, jistě vlivný na tolik, aby získal svoji stranu pro to, aby toto obvinění se vyřídlilo buď ve vládě, anebo v parlamentě. Kdyby nebylo ujistění lidoveckého tisku, že věc se dostane k soudu, kdo ví, zda celá věc by neusnula.

Vzpomínáme, jak podivné světlo vrhl před válkou na jednoho politického exponenta fakt, že o vině svého odpůrce věděl již hodně dlouho, a že čekal, až nastane situace, kdy by svého materiálu mohl použití účinně. Velká část obvinění v našem tisku má tu základní vadu, že to nejsou obvinění diktovaná snahou po očistě, ale že jsou to obvinění, kterých se používá teprve tehdy, když je potřeba nějakého argumentu proti druhé straně. Tato povaha našich politických obvinění je diskredituje, tím spíše, že obvinění přichází jedno za druhým, takže sotvaže jedno napolo je vyřízeno, už se přichází s druhým. Tento způsob podlamuje účinnost argumentů tím, že se ukazuje, že nejde o věcnou očistu, nýbrž o výpad proti politickému odpůrci. Bylo by dobře, aby naše politické kruhy si osvojily vážnější projednávání takovýchto obvinění.

V. G.

S čím souhlasíme

Je krise, protože se zhroutily ceny, nebo se zhroutily ceny, protože je krise? Profesor Engliš napsal o vánočních svátcích tři pozoruhodné úvahy o současné hospodářské krizi. Poslední úvaha, jež vyústila v požadavku předimenzování všech hospodářských čísel (to jest cen, důchodů, daní atd.), vzbudila diskusi, která ještě není skončena. Tato diskuse je pochopitelná, uvážíme-li osobnost autora, který je nejen representantem naší národohospodářské vědy, ale také jedním z oněch mužů, kteří měli příležitost osvědčiti svoje schopnosti prakticky. Dospěl-li dr. Engliš k závěru, že „pokles důchodů je předpokladem pro snížení cen a pokles cen žádaným předpokladem pro snížení platů a mezd“, rozvinul-li zvláště dnes bolavé thema, „co bude s platy státních zaměstnanců“, je na snadě, že vyvolal diskusi, neboť jeho úvaha se namnoze vykládá jako přímý návrh, a to návrh se strany, jejíž mínění bylo až dosud na odpovědných místech bedlivě dbáno. Engliš hledí na zhroutení cen jako na příčinu, nikoli důsledek krise. Podle jeho názoru nenastaly změny na straně statků, nýbrž na straně peněžní jednotky. Tento Englišův názor je tedy možno konfrontovat se skutečným vývojem cen jednotlivých statků. Tu vidíme, že ceny nejdůležitějších potravin a nejdůležitějších surovin klesají nikoliv náhle, nýbrž vykazují klesající tendenci, která obecně počíná někdy kolem roku 1920, načež ceny opět stoupají až do roku 1925, kdy teprve se začínají oddrobovat. Především jsou to zemědělské produkty, které mají svůj zvláštní cenový vývoj, způsobený nepoměrem mezi nabídkou a poptávkou, nikoli změnami na straně peněz. Od konce světové války stoupá výroba zemědělských produktů a výroba nejdůležitějších surovin velmi rychle nad malý konsum. Typický příklad dává nám pšenice. Jestliže na jedné straně stoupá produkce, na druhé straně klesá spotřeba, jestliže se hromadí zásoby neprodané pšenice — jaký může být jiný důsledek než pokles cen? Engliš má docela pravdu, že i tento pokles cen působí krizi. Ale to už je druhotná příčina. Jakmile jsou ceny v pohybu, vyvolávají přesuny. Pokles cen, způsobený nepoměrem nabídky a poptávky, vyvolává zdrženlivost trhu a tato zdrženlivost působí pak jako závaží, které strhává ceny k stále rychlejšímu poklesu. Podobný vývoj jako u pšenice vidíme ale všude jinde. Konstatujeme všude vzrůst produkce, kterému však — jak ukazuje vzrůst zásob — neodpovídá spotřeba. Zde je vysvětlení poklesu cen, a to vysvětlení velmi jednoduché. Je to nepoměr mezi nabídkou a poptávkou. Engliš praví, že zhroutení cen způsobilo krizi. To však není vystižení skutečného vývoje. Krise byla zde ještě před zhroutením cen. První bylo postiženo světové zemědělství, nucené prodávat za ceny stále klesající, ztratilo možnost

nákupu. Podle Engliše zhroutení cen bylo náhlé a obecné. O náhlosti možno mluvit až v letech 1930—31, ale cenový pokles začal již daleko dříve. Spatřujeme příčiny poklesu především v předimenzování výroby, resp. v nepoměru mezi výrobou a konsumem. Zde byl dán podnět k poklesu cen. Zhroutení, k němuž došlo pak po roce 1929, slučuje v sobě příčinu i následek. Vůz, uvedený v pohybu na nakloněné rovině, řítí se stále rychleji. Po roce 1929 jsou to opravdu již klesající ceny, které působí krizi. Ale vykládati krizi z poklesu cen, znamená nevidět její pravý původ, který nemá svůj kořen v době, kdy se ceny hroubí, nýbrž koření již daleko před tím, ve strukturálních změnách světového hospodářství, jež byly způsobeny především válkou. Válka znamená vzrůstající poptávku po zboží, která nemůže být uspokojena. Evropské výrobní země jsou odříznuty od zámoří, ale také samy nevyrobí pro svoje potřeby tolik, aby byla úplně uspokojena poptávka. Proto ceny stoupají od počátku války neobyčejně rychle a tento vzestup se zastavuje až v roce 1920. Teprve tehdy začíná se pozvolna světová válka po hospodářské stránce likvidovat. Ukazuje se, že se zatím země, odkázané na Evropu, zařídily pro vlastní produkci. Vzrostla nová výrobní střediska, byly otevřeny nové doly, byly rozšířeny plantáže bavlny, kávy, obilí, kaučuku. Po roce 1920 přidávají se však k těmto novým produkčním centrům také stará výrobní střediska. Trvá to ještě několik let, než se obnoví normální distribuce. Po roce 1920 počíná se projevovat ve světě nadbytek. Ukazuje se, že výroba byla předimenzována. Ukazuje se to nejprve v zemědělství. Zatím co obilní komory evropské, Rumunsko, Bulharsko, Srbsko, Polsko byly pustošeny válkou, zatím co ostatní evropské zemědělské země upadaly, protože nebylo mužů pro obdělávání půdy, nebylo dobytka a tedy také přirozených hnojiv (o umělých ani nemluvě), rostla produkce zámořská a to zejména v tom okamžiku, kdy se otevřely hranice, zavřené válkou. Evropský hlad způsobil toto předimenzování zámořské zemědělské výroby. Leč i Evropa se vzpamatovala, v zemích zpustošených počalo se opět pracovat, stoupaly hektarové výnosy, obdělávala se nová a nová půda a konečně bylo zde více produktů, než pro kolik byl dán konsum. Kdyby byla úměrně stoupala spotřeba (což ovšem předpokládalo zvyšování důchodů a jejich úměrné dělení), mohla býti světová hospodářská krise oddálena a zmírněna. Bohužel, téměř celá Evropa, Rusko, Indie a Čína, to jest daleko větší část světového obyvatelstva, nevykázaly potřebný vzestup spotřeby, který by odpočíval produkci. Tak dochází ke zhroutení. Pokles cen, jehož náhlost počíná až po roce 1929 (po americkém bursovním krachu), ale který začal již v roce 1920, je vyvolán tímto vývojem, který způsobila světová válka. Světovou hospodářskou krizi nelze vykládat deflací, to jest znehodnocováním peněžní jednotky a zlata. Jestliže však Englišova diagnosa krise je nesprávná, musí být také nesprávné závěry, které z ní plynou.

(J. Hejda v „Českém slově“.)

Nestrannost soudcovská. „V pondělí 4. t. m. byla skončena u krajského soudu trestního v Praze trestní věc proti Jiřimu Stříbrnému a Frant. Sichrovskému pro zločin krivé přísahy a to osvobozením obou obžalovaných. Během trestního řízení bylo veřejně tiskem a hlavně soukromě naznačováno, že snad na soudce bude vykonáván vliv, aby vzhledem k tomu, že jde v J. Stříbrném o opozičního poslance, a

s ohľadom na výrok poslanecké snemovny o jeho činnosti jako ministra, trestní řízení skončilo odsouzením. Jak výsledek procesu ukazuje, nebylo takového nepřípustného působení na soudce, neboť podkladem rozsudku bylo přesvědčení soudcovské. Byly tedy veškeré obavy o naši justici, jež byly proječovány různými těmi „přítelíčky“ našich soudců. zcela nemístné a dostalo se jim rozsudkem zaslouženého odmitnutí.“

(„Demokratický střed“.)

Důvěra — k čemu a ke komu? „Vůdce demokratický bez důvěry není vůbec vůdcem, nem autority. Tato skutečnost by měla být od vůdců demokratických svazků chápána trochu lépe nežli je u nás ve zvyku. Ukažme si to na nedávné historii s vánočním příspěvkem státních zaměstnanců. Projevy některých ministrů vzbuzovaly ve veřejnosti — především u státních zaměstnanců — přesvědčení, že ke zkrácení vánočního příspěvku letos nedojde. Krátce po těch ministerských projevech vláda přišla s předlohou na zkrácení vánočního přídatku. Nastalo velké pobouření nejen pro to zkrácení, ale hlavně pro ten způsob, jakým k němu došlo. Co takhle příhoda značí pro autoritu naší vlády, to se ukáže brzo. Ba už se ukázalo. V té době, kdy se rozneslo, že přes ujišťování ministrů dojde ke zkrácení vánočního příspěvku, kterýsi dareba vypustil do hysterické Prahy zprávu, že vláda zamýšlí „šáhnout na vklady“ v peněžních ústavech. Dokonce prý se na pražské burse vypravovalo, že jeden známý ředitel akciové banky si vybral své vklady na knížky (!) a cosi s nimi udělal. Tyhle pověsti začaly se tak rozlézat po Praze, že ministr financí ve svém výkladu v rozpočtovém výboru snemovny uznal za potřebno co nejrozhodněji je vyvrátit. Prohlásil kategoricky, že nikoho ve vládě ani nenapadlo nějak „sahat na vklady“. Prohlášení ministrovo mělo za účel uklidnit ty nezkušené, kteří v dnešní době věří všemu a všem jen ne sobě a svému rozumu. Ale jaký mělo následek. Dva dny na to zpozorovalo se v pražských bankách „živější“ vybírání vkladů. A ptal-li se kdo těch vkladatelů, proč si své groše vybírají, dověděl se, že oni „dobře rozumějí“ ministři financí, když říká, že „na ty vklady nešáhne“, oni že nejsou tak hloupí, aby nerozuměli... Kus vysvětlení tohoto zjevu vidíme v oné historii vánočního příspěvku. — V dnešní bezpříkladné hospodářské krizi světa slýcháme často, že velkou složkou této krize je zvláštní psychosa, které lidstvo propadlo, jakási duševní nemoc — směs strachu, nejistoty, pochybování, sklleslosti — nedostatek důvěry v sebe i v druhé lidi. Je v tom mnoho pravdy. Ale jak z toho ven? Máme-li opět nabýt důvěry, musíme vědět v koho a v co. „Budit důvěru“ „jen tak“, bez bližšího určení v koho, v co, a proč, je nesmyslné počínání. Ale tím horším činem je hazardování důvěrou a přímé podkopávání její tam, kde ještě je.“

(„Naše doba“.)

politika

Rudolf Procházka:

Tragikomedie reparací

Jak vznikly.

Když se dnes konečně s rachotem řítí tak pracně vybudované a tolikrát spravované lešení reparací, je dobře podívat si e až k začátkům. Musíme si uvědomit, že to nikdy nebyla pouhá otázka sčítování válečných škod, tím méně pouhých náhrad civilnímu obyvatelstvu zpustošených území, jak litera ukazuje. V otázce reparační je přímo koncentrováno jako v kostce celé trapné nedorozumění

tohoto míru. Veliký mír, veliké vítězství! Ale opravdu také ubohý mír, ubohé vítězství. Po prvé v dějinách se stalo, že vítězové se výslovně vzdali náhrady válečných útrat. Dožadovali se jen odškodnění soukromníků a to ještě jen z mravního titulu přepadení. Čl. 231. mírové smlouvy versailleské praví: „Vlády spojené a přidružené prohlašují a Německo uznává, že Německo a jeho spojenci jsou, způsobivše je, odpovědny za ztráty a škody, jež utrpěly vlády spojené a přidružené a jejich státní příslušníci následkem války jim vnučené napadením se strany Německa a jeho spojenců.“ A článek následující uznává, že zdroje Německa nestačily by na úhradu takových obnosů a omezuje tudíž dobrovolně spojenecké požadavky jen na náhradu škod způsobených civilnímu obyvatelstvu. Dále zřizuje se zvláštní reparační komise pro zjištění a odhad těchto škod. Byl to totiž jeden ze 14 bodů Wilsonových, přijatých za program spojenců, který omezoval takto finanční nároky vítězů, což bylo Němcům po jejich žádosti o příměří v říjnu 1918 t. zv. notou Lansingovou výslovně potvrzeno.

Ideologie reparací je tedy ideologie Wilsonova — právě tak jako celá základní koncepce mírové smlouvy s paktem Společnosti národů v čele. Populárně se to vyjadřovalo pregnantním heslem: mír bez anexí a bez kontribucí. Nic se nepodniká z titulu brutálního přírodního faktu vítězství, který je přece uznaným tvůrčím faktorem historického práva, nýbrž z titulu mravního poznání, spravedlivého řádu světového, skoro bychom mohli říci po německu abstraktního Rozumu. Ale kdo představoval tento Rozum a jak se mohl uplatnit v látce, která není vždy tvárná? Wilson cítil se jeho představitelem, a opravdu nikdo snad nebyl v nové době obestřen takovým nimbem universální autority jako on na konci roku 1918. V sálech a kabinetech Quai d'Orsay nedalo se však trvale mluvit tónem kázání na hoře. Evropští spolupracovníci Wilsonovi ani na okamžik neuvěřili v srdcích svých tomu, že jde o zřízení věčného míru, celá tradice a zkušenost zdejšího státnictví vedla k pochopení míru jako co možná nejlepšího využití situace pro přípravu nejbližší války. Zejména Francouzové nemohli ani na okamžik spouštět s myslí poučení z r. 1871 a musili posuzovat vyhlídky míru podle analogie vlastní nedávné minulosti. Pro ně bylo zajištění míru jen tolik co zamezení odvety. Teoreticky byly ovšem i v této koncepci možné dvě cesty, z nichž jedna se stýkala s cestou Wilsonovou. Clemenceau viděl bezpečnost Francie v úplné realizaci myšlenky národního sebeurčení. Osvobození a sjednocení národové budou živou ochrannou zdí Francie, která svým liberalistickým idealismem udrží si i přátelství velkých demokracií anglosaských a tak stane se nepřemožitelnou. Maršál Foch nechtěl však spoléhat na nikoho než na sebe. Francie musí se při této jedinečné příležitosti postarat o svou fyzickou bezpečnost trvalým obsazením Rýna. Zůstanou-li francouzské posice na velkém pohraničním toku staré Gallie, troufal si slavný generál udržet vítězství bez jakékoli pomoci ostatních a třeba i proti nim. Maršál Foch byl laikem v diplomacii a tvrdošijný předseda dovedl jej odkázat k jeho kopytu, není však pochyby, že voják vyjadřoval lépe cítění země než státník. Francie je celou povahou skeptická, racionalistická, materialistická. Když se jí nepodařilo dosáhnout Rýnu přímo, volila okliku přes reparační.

Kolik miliard?

Na mírové konferenci nebyla stanovena žádná určitá číslice německého dluhu, právě proto, že šlo o náhradu skutečných škod, které bylo třeba teprve odhadnouti. Jen jako splátku nebo lépe zálohu předpisovala smlouva vyplacení 20 miliard z l. m a r e k do 1. května 1921 za účelem „uvedení hospodářského života spojeneckých zemí znovu v chod“. Z těchto peněz platily se i útraty okupační a účty za potraviny a nezbytné suroviny zaslané na zmírnění nouze do Německa. Ani tyto peníze nebylo ovšem možno dostati v hotovosti, poněvadž tolik zlata německá vláda ani doma, ani za hranicemi vůbec neměla. Přijímaly se i loďi a zboží, devisy, pohledávky, cenné papíry. Již tenkrát byl zcela jiný odhad takto odváděných hodnot na straně německé než spojenecké — což je pochopitelné, ztráty způsobené německému hospodářství na př. odnětím obchodního loďstva byly větší nežli zisk způsobený věřitelům jeho dodáním — tak že reparační komise nemohla se na konci dopočítat.

Bylo by se mohlo jít jinak.

Ale to byla jen malá přesnídávka. Vlastní práce přišla v reparační komisi. Američanům se lehkou resignovalu na válečnou náhradu, když vedli válku vlastně jen několik měsíců, ztráty na lidech i materiálu měli poměrně nepatrné a naproti tomu se válečnými dodávkami již za let neutrality nesmírně obohatili, takže měli nyní za 12 miliard dolarů pohledávek jen u vlád spojeneckých států. Těm pak ovšem právě jejich těžké zahraniční zadlužení bránilo v náležitém procítění americké velkomyslnosti. Angličané navrhovali tudíž, ve správném postřehu obtíží, které z tak neobyčejných převodů platů musí vzniknout, hned roku 1919 škrtnutí všech mezí spojeneckých dluhů, což umožní i levnější vyúčtování s Německem. V Americe nebylo veřejné mínění nikterak připraveno pro tuto myšlenku a nerozumělo souvislostem, jako jim nerozumí do dneška. Nemohlo pochopit, že by bylo něco podobného mezi jejich pohledávkou za dodané zboží (třeba to byla děla a šrapnely) a spojeneckou pohledávkou u Německa za náhradu škod. Není však vyloučeno, že kdyby se bylo za tím rádně šlo, mohl být získán souhlas Spojených států k jakémusi generálnímu clearingu státních válečných dluhů hned na počátku a celá poválečná historie mohla nabýt jiného průběhu. Ale byla tu právě ta evropská eminentně politická stránka problému: francouzská starost z odvety Německa.

132 miliard ve zlatě.

Francie nemohla míti zájmu na tom, aby se Německo se svou porážkou a poválečnou mizerií vyrovnalo příliš lehce, měla naopak zájem na tom, aby zůstalo řádně zatíženo a nemohlo se záhy zdvihnout k novému kolu zápasu. Když se byly čl. 131-2 mírové smlouvy versailleské vykládaly striktně v duchu noty Lansingovy, nemohly německé závazky dostoupit astronomických sum. Německá delegace navrhovala ostatně, že říše rychle obnoví z pustošená území vlastní prací a nákladem. To bylo odmítnuto, poněvadž obyvatelstvo by prý nesneslo náhradu Němců na místa jejich zločinů, ač morálně byla by to práce právě správná trestu, resp. pokání a odsouzení. Ve skutečnosti šlo tu ovšem o zájem do-

mácího kapitálu a podnikání, které nechtěly přijít o mimořádný pramen výdělků. Že škody se subjektivně přeceňovaly a došlo k mnohým nesprávnostem i korupci, je přirozeno. Státní pokladna republiky vydala na obnovu zpusťoveného území podle posledních výkazů 99 miliard papírových franků, t. j. asi 16 miliard z l. m a r e k. Ale spojenci měli, jak řečeno, jiné ohromné dluhy vnitřní i vnější a bylo tudíž lidské, třeba nikoli v duchu 14 bodů, že se snažili přesunouti je částečně na poražené (a jejich placení schopné dědice, jako na př. Československo). Byla to myšlenka anglická, třeba doznati, vpašovalo-li se do výkladu čl. 232, že náhrada civilních škod zahrnuje i pense invalidům a pozůstalým. Tím se rozměr z t r o j n á s o b i l, a reparační komise dospěla na konec k pevné sumě odhadu 132 miliard ve zlatě. To znamenalo již značné vystřízlivění, poněvadž původní odhady a očekávání pohybovaly se mezi 250—400 miliardami. Také v rozvržení schématu platů ukázala reparační komise mnoho smyslu pro realitu. Rozdělila dluh na tři serie bonů, z nichž pouze první dvě v úhrnném obnosu 50 miliard z l. m. měly býti emitovány a zúročeny 8% (s 1% úmoru) ihned, zbývajících 82 miliard mělo býti vydáno teprve po umoření prvního dluhu. Ale v tom se právě již ukazuje dědičný hřích všech i pozdějších reparačních řešení, že při poměrné snesitelnosti na počátku hrozí rapidním zhoršováním při vykazování dobrých mravů: čím Německo bude lépe a rychleji platit, tím dříve a tím více dostane naloženo.

Obavy Francie a co z nich vyplývá.

S touto psychologií nebylo ovšem možno na ně vzrát. 50 miliard aktuální hodnoty — to byla reparační suma ještě přijatelná — při normálním průběhu světového hospodářství, který se však za takových poměrů dal očekávat. Tuto cifru jmenoval na mírové konferenci Keynes, „germanofilský“ britský znalec, jehož všechna pochmurná proroctví se vyplnila. 50 miliard chtěli vážně zaplatit i Němci, neboť Brockdorf-Rantzau nabízel ve Versailles 100, jako úhrn bezúročných splátek v době 30 let, a také později, když se spojenci ještě před konečným účtem a ultimatem z 5. května 1921 hleděli s Německem dohodnout po dobrém, snažil se říšský ministr Simons dospěti od reparačního odhadu komise k podobným cifrám pomocí důmyslných eskontních operací. Ale to vše bylo odmítáno a limine, poněvadž široká, naprosto nevědomá veřejnost všech věřitelských zemí měla fantastické představy o škodách a ještě fantastičtější schopnosti Němců je zaplatit. Hlavně však proto, že Francie byla halucinována otázkou, co se stane, zbaví-li se Německo válečné náhrady tak snadno jako ona sama po porážce z r. 1871 a obnoví své síly? Francie bála se pořádku, že podcení síly svého odpůrce. To Němci, kde se kolportoval zuřivě domnělý Clemenceauův výrok, že je jich o 20 milionů více než je třeba — dobře vycítili, a tak zápas o reparace stal se doslovně pokračováním války jinými prostředky, ale mezi vlastními nositeli nepřátelství, dvěma mezi ostatními, Německem a Francií.

Německo se bije s přesvědčením, že Francie je chce zničit a reparace používá jako nové zbraně, jako pomůcky, jako právního titulu k brutálním zásahům do německých poměrů. V tom bylo utvrzeno hlavně Poincaréem a jeho rúrskou kampaní. Francie

zas s přesvědčením, že Německo dělá uměle svoji bídu, aby setřáslo svoje břemeno a pak s překvapující rychlostí se zotavilo, žádajíc svoji odvetu aspoň ve formě revise míru. Nejhorší je, že oba mají hodně pravdy.

Když Německo bylo po druhé poraženo — ztroskotáním rúrského odboje na konci roku 1923 — zdálo se, že může dojít také k uzavření opravdového míru. Neboť kořenem zla a pramenem onoho tragického nedorozumění míru jest, že Německo nebylo ve světové válce poraženo Francií, a že jedině Francie přála si vytěžit vítězství do důsledků.

Snahy o korekturu.

Stresemann projevils mnoho smyslu pro skutečnost a mnoho dobré vůle. Přišlo Locarno a vstup Německa do Společnosti národů. Také značné snížení reparací, nejprve v ročních platech (Dawes), pak i v kapitálu (Young) a vyklizení Porýní. Proč se slibná rostlinka neuchytila? Proč jsme viděli v dalším průběhu příchod Hitlera a jeho snad už 10 milionů voličů — a na druhé straně pád Briandův? Poněvadž nedůvěra zůstala, poněvadž to, co jedněm se zdálo už mnoho, druhým bylo ještě málo a naopak. Číslo reparací jsou sama o sobě lhostejná a je to náhoda, že s nimi zatočila světová krize. Jde tu o jedno: o poměr sil Německa a Francie. Reparace jsou právě tak složka v dynamice tohoto rovnoběžníku jako odzbrojení. Německo nechce je nést, poněvadž ví, že je to jeho handicap. Právě z toho důvodu Francie nechce je z nich propustit.

Příležitost pro Němce.

Německo nyní vidí zas jednu skvělou příležitost se jich zbavit. Je ruinováno jako roku 1924, ale snad to jsou už ruinováni i jiní. Mohlo-li kdysi říkat, že nemůže platit, může říkat nyní, že ani nesmí platit, nemá-li krize býti prodlužována do nekonečna. Moratorium mu nestačí, vždyť to je stále totéž, propustit, poskytnout oddechu, v případě fysické nutnosti, a pak zase přitáhnout. Ale oni se nechť jí uzdravit, aby stále „otročili“. Lieber ein Ende mit Schrecken als ein Schrecken ohne Ende!

národní hospodář

Ing. V. Havel:

Slovo má automobil

Pověřiví a i méně pověřiví se chrání podniknouti důležitějších kroků v pátek. Představte si, jaké musejí býti nyní jejich obavy, když den, kterým nový rok začal, jest právě ten pátek, o němž jsou přesvědčeni, že jest černým.

Bilance za uplynulé období není skvělá. Jakou asi budeme dělati za rok, ptá se mnoho starostlivých hlav, a ne bez příčiny hledí s obavami vstříc příštím událostem roku, který si vybral k svému zrození tak smutně proslulý den. Příčin k chmurným myšlenkám jest více než dosti. Jedna z nich vydá za všechny ostatní: krize. Doufejme, že až se po roce podíváme zpět, řekneme

si: „Ono povídání o pátku jest falešné; podívejte se na rok 1932. Začal pátkem a přesto byl lepší, mnohem lepší než jeho předchůdci.“

Nesmíme se dáti zaraziti tím, že jsme začali rok osudným dnem. Ať už jsme pověřiví nebo nejsme, nesmíme složití ruce v klín právě v tomto okamžiku. Naopak rok, který začínáme žít, bude od nás vyžadovati více práce a obětí než všechny předcházející; musíme je dáti rádi, abychom si příštího roku spokojeně mohli říci: Už je zase dobře.

Rok 1931 přinesl jako velkou módu slovo „Autarkie“. Všechny státy jsou jako posedlé tímto slůvkem a málo dbají dobře míněných rad svých moudrých příslušníků. Kolik bylo v uplynulém roce konferencí, tolikrát se slavnostně prohlašovalo, že nynější krize se překoná jen spoluprací všech, politikou otevřených oken. A výsledek? „Splendid“ isolation. Krátkozraké sobectví národů nezná mezí.

Máme silný exportní průmysl, který následkem provádění zásady autarkie druhými státy značně omezil svou činnost. Dělnictvo a úřednictvo tohoto průmyslu se ocitlo na dlažbě. Není naděje, že by mohlo v blízké době býti vzato zpět. Důvěra, ta hybná páka a nutný podklad dobrých styků člověka s člověkem, ať již osobních či obchodních, byla jednou oslabena, a bude to trvati dlouho, nežli se opět vrátí. Bez důvěry nedovedeme si představití žádný užší vztah mezi lidmi, mezi národy. Jsme před dvěma událostmi, které mohou mnoho napravit: před konferencí odzbrojovací a před konferencí o reparacích. Jejich skutečný úspěch byl by nejlepším dárkem k Novému roku, který lidstvo kdy dostalo. Nebudme však velikými optimisty, abychom nebyli zklamáni. Nespoléhejme na něco, nač nemůžeme míti přímého vlivu, a obraťme raději svou pozornost tím směrem, kde kyne větší naděje, na úspěch. Nemůžeme-li plně zaměstnat lidi, pracující ve vývozních odvětvích, všimněme si výroby, která pracuje pro domácí spotřebu, povzbuďme vnitřní trh. Jsme malým státem a nemůžeme si tudíž dovolit jíti proti heslu doby. Jsme nuceni říkati podle ostatních: „Na český stůl česká ryba.“

Některá odvětví našeho průmyslu mohla by při dobré obchodní politice a dobré vůli vydatně pomoci občanům tohoto státu, aby šťastně přeplovali nejhorší dobu. Takovým průmyslem jest na příklad výroba automobilů, která i v tak špatném roce, jako byl minulý, zaznamenala vzrůst objednávek. Jest jisté, že ani v roce 1932 poptávka nepoklesne. Jsme, pokud se „zmotorisování“ života týká, velmi pozadu za ostatními státy a máme co doháněti. Porovnáme-li, kolik obyvatel přijde na jeden automobil jinde a u nás, dospějeme k zajímavým číslům: V roce 1930 připadlo na jeden automobil

v U. S. A.	4.6 obyvatel
ve Francii	27 „
v Anglii	31 „
v Belgii	56 „
v Německu	97 „
v Itálii	150 „
v Č. S. R.	234 „
(v roce 1931 asi 200)	

Tato čísla mluví jasně. Každý vidí, jak daleko jsme jen za Itálií, a jak to dlouho bude trvati, než se nám

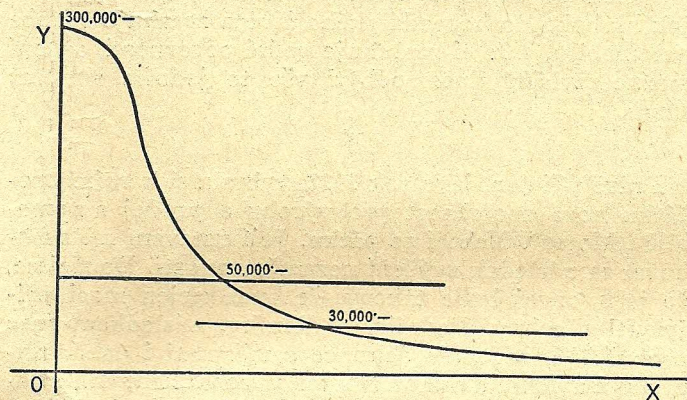
podarí dosáhnouti čísla našeho souseda. K tomu, abychom se dostali na místo Francie, jsme příliš chudí a drazí. Některé listy s oblibou často opakovaly tvrzení, že ne v poslední řadě dnešní krize jest zavlněna tím, že jsme si zvykli žít na velké noze. Nevíme, odkud a z jakých kruhů běrou tyto listy podklady k takovýmto tvrzením. Zdá se nám, že mají původ jinde, než ve středních a nižších vrstvách. Ti, kteří to tvrdí, nevědí patrně zcela nic o tom, jak se skutečně žije, jinak by nemohli nic takového napsati. Není přece nic divného, že žijeme dnes jinak, nežli se žilo, řekneme, před padesáti lety. Ať nezapomenou, že životní míra musí nutně jíti vzhůru, nemá-li pokrok jíti zpět. Jest přirozeno, že mladší generace bude míti větší požadavky, než měla předchozí. Už je tomu tak, že potřeby, které dříve patřily k luxusnějšímu životu a vyslovenému požitkářství, staly se nepostradatelnou součástí dnešního života. Na venkově ještě na začátku války patřila káva k požitkům, které si bylo možno dovoliti jen ve svátek. Dnes jsou to právě ti největší chudáci, kteří spotřebují kávy nejvíce.

Ještě v novoročním čísle jednoho časopisu se mluvilo o automobilu jako o přepychu. Bohužel, u nás automobil dosud přepychem jest. Jestliže se poměry počínají měniti, máme v neposlední řadě co děkovati velkorysé a prozíravé obchodní a hospodářské politice našich slavných drah. Zdá se, že ony to budou, které přesvědčí i ty nejzatvrzelejší o tom, že nikoliv automobil, nýbrž dráhy jsou přepych, a to velmi drahý. První automobil na silnici byla právě tak veliká historická událost jako první parní stroj na kolejích. Dráhy to jsou, které naučí mnohé počítat, jak daleko lacinější a pohodlnější jest jezdit autem. Budeme svědky urputného boje silnice s kolejemi, o jehož výsledku nemáme pochybnosti. Záleží na vedení našich automobilů, aby vytěžily z dané situace a přišly také se své strany konsumentu vstříc.

Automobil jest — aspoň u nás — artiklem, kterým trh ještě dlouho nebude nasycen. Po tomto zboží jest stále čilá poptávka, nechybí vážných zájemců. Kromě toho jich okruh lze značně zvětšiti rozumnou cenovou a výrobní politikou. Bylo to viděti na salonu pařížském, pozorovali jsme to všichni na salonu pražském. Automobiloví výrobci mohli viděti, kterým směrem se nese zájem obecnosti, dnes ostatně zcela pochopitelný: k malému vozu. Zatím co stánky velkých vozů byly jen řídky navštíveny, bylo Aero a malá Tatra do slova obleženy. Jest to samozřejmé. V době krize, kdy jest nutno se uskrovniti, musí se šetřiti i zde. Kdo vůz potřebuje, kdo jej nekupuje jen proto, aby se jím pochlubil svým známým, počítá dnes i v tom případě, kdy jeho finanční prostředky nejsou omezeny. Předností malého vozu před velkým jsou značné. Má menší mrtvou váhu, větší pohyblivost i „skladnost“ (vlastností, které jsou neocenitelné zvláště ve městě), menší výdaje za garáže, daň i opravy, menší nákupní cenu, menší spotřebu pohonných hmot atd. Je-li auto určeno pro potřebu jedné či dvou osob, nač s sebou voziti těžký vůz pro dvě rodiny. Není jistě jedno, zda vůz spotřebuje 14 až 20 nebo pouze 6 až 9 litrů na sto kilometrů. Přes to jest zajímavé, že většina kupujících dívá se spíše na nákupní cenu, než na provozní výdaje, ačkoliv nákupní cena jest poměrně méně důležitá. Málo jich hledí více na úspornost provozu, jejíž

význam poznají teprve později, kdy už se stali šťastnými majiteli vozu a nelze už ničeho měniti.

Automobily, které se u nás až dosud prodávaly, byly velkou většinou jistě z 95% v ceně nad 30.000 Kč, a to někdy hodně nad třicet tisíc. Zasludou továrny Aero není to, že přinesla na náš trh malý a při tom dobrý vůz, nýbrž že poskytla dopravní prostředek za přístupnější cenu. Právě tak jako Baťovou zásluhou není, že také dělal boty, ale že dělal lacinější boty. Vztah mezi cenou výrobku a počtem kupujících jest zřejmý, můžeme si jej ještě více ujasniti na diagramu, který sestojíme tím způsobem, že na svislou osu Y nanášíme cenu vozů, na vodorovnou osu X počet vozů prodaných. Dostaneme tak křivku, která říká: Kdyby byly vozy zadarmo, kupoval by každý, a naopak, je-li cena vyšší než na př. 300.000 Kč, nekoupí nikdo.

Průběh křivky mezi těmito mezními body ukazuje, jak rychle ubývá kupců při ceně vyšší jak 50.000 Kč, a naopak jich přibývá s poklesem pod 30.000 Kč. Kolik lidí má u nás takové příjmy, aby si mohli koupiti vůz za 60.000 Kč, na jehož udržování by musili vydati dvacet až třicet tisíc ročně? Daleko více jest těch, jichž příjmy by jim dovolili opatřiti si vůz za dvacet či méně tisíc. Zde jest kouzelný proutek, kterým je možno získati veliké odbytiště. Sníží-li se cena, neznamená to ještě, nebo aspoň nemělo by znamenati, že se musí snížit kvalita. Jak si u nás mnozí představují vůz, kterému říkají lidový, jest velmi v rozporu s představami, které všichni při vyslovení slova automobil máme. Jest to vozidlo, které má malý výkon, téměř žádnou výpravu, horší provedení a mizerný materiál. Domníváme se, že i lidový vůz má býti solidně stavěn. Ostatně slovo „lidový“ nepovažujeme za případné. Podařilo-li by se vyrobiti čtyřsedadlové auto za 15 až 20 tisíc, nepostačí automobilky vyrábět ani v době největší krize.

Rozšíření výroby automobilů nepřijde k dobru pouze automobilkám samotným. Podle amerických statistik spotřebuje americký automobilový průmysl z celkové spotřeby surovin

ocele	15.5%
železa	53 %
kaučuku	82.6%
hliníku	17.4%
mědi	14.8%
olova	26 %
zinku	6.5%
tabulového skla . . .	68.7%
dřeva	18 %
potahové kůže	51.4%

vlny	9.3%
niklu	30 %
cínu	14 %
benzinu	85 %

Není nám možno posloužit statistickými čísly domácimi. Poměry budou u nás poněkud jiné, některé suroviny dovážíme, v celku však z uvedených čísel zřejmo, jak důležitou úlohu hraje automobilový průmysl i v jiných odvětvích. Sám zaměstnává mnoho lidí přímo, ale jak velký jest počet těch, kteří jsou zaměstnání nepřímo. K pracovníkům, zaměstnaným ve výrobě a zpracování výše uvedených surovin, nutno připočítati také ty, kteří se zabývají opravami automobilů, stavbou silnic, a bude-li uzákoněno míchání benzínu s lihem, i zaměstnance tohoto průmyslu atd. Mnoho pracovníků by se ještě umístilo také v pomocném průmyslu, který jest u nás málo vyvinut a jehož výrobky většinou dovážíme z ciziny. I méně zasvěcený vidí, jak hluboko do hospodářského života zasahuje výroba automobilů, a že si zaslouhuje velké pozornosti, a není možno, zvláště dnes, odbýti vše to jedním slovem: luxus.

Právě týž den, jako rok 1932, vybrala si k svému počátku nová společnost pro výrobu a prodej automobilů „Motor“. Nebojí se pátku. Její ustavení mělo bohužel za následek zvýšení nezaměstnanosti. Doufejme, že její rozvoj bude takový, že bude nejen moci přimouti všechny úředníky a dělníky, následkem fuse propuštěné, zpět, ale dokonce zaměstnati i další. Kapitálu má dosti, dlouhou tradici, výrobní zařízení, zvláště v Mladé Boleslavi, nejmodernější, vedení svěřeno skutečným odborníkům. Jsme velmi zvědaví na nový model, který připravuje pro příští sezonu. Mnoho zdaru v tomto roce i v letech příštích!

Tatra opravuje a zlepšuje svůj malý vůz, který předvedla ne dosti připravený na Autosalonu. Upravuje si tak cestu pro příznivější vstup do společnosti „Motor“, kde už jednou nohou byla. Kdyby měla dosti finančních prostředků, bylo by snad lépe, kdyby zůstala samostatnou. Její speciální konstrukce jí zajistí vždy dobré místo mezi ostatní konkurencí.

Aero nemá sice dlouhou tradici, ale za to bohatou na úspěchy. Bude-li pokračovati s takovým elánem jako dosud, budou mít obě uvedené společnosti v malých vozech konkurenta, kterého nelze podceňovati. Jako podnik jednotlivce má velikou přednost: pružnost, a druhou: na vedoucích místech jsou poměrně mladí lidé. Vůz, který tato firma vyrábí, by mohl býti oním druhým vozem, který propagovala Amerika pod heslem: Každá rodina dva vozy. Nebylo by nesnadné, aby se stala Baťou v automobilech.

To jsou naši tři nejhlavnější producenti artiklu, který bude vedoucím v příští sezoně. V jich politice leží značný kus hospodářského blahobytu tohoto státu. Jest v jich moci odlehčiti napětí na trhu práce. Zbaví-li se dobře tohoto úkolu, mohou počítati s podporou nejširší veřejnosti. Automobil změnil velmi způsob života moderního člověka, stal se důležitým sociálním činitelem a jest znakem své doby, právě tak, jako pára, elektřina a radio. Jest na výrobcích, aby automobil přestal býti důkazem příslušnosti jeho majitele k hořejším deseti tisícům a stal se přístupným všem. Dosáhnou-li tohoto cíle, pomohou demokracii více, než jest na první pohled patrné.

literatura a umění

Richard Weiner (Paříž):

Proč se vede malířům špatně

Tíseň výtvarných umění je možná víc než pouhá stránka všeobecné hospodářské a finanční krise, ale je nepopiratelnou skutečností, kterou — soudím-li podle novin — je pozorovat a cítit i v menších výtvarných střediscích, jako na př. v Praze. Jak teprve na oné světové, jediné světové malířské burse — neudává-li se pak, že tam ještě před dvěma roky hrálo 40.000 malířů? — již je Paříž. — Pohroma, která stihla výtvarné umění a výtvarné umělce, je tím dramatičtější, že vystřídala, a to vlastně bez předzvěsti, dlouhou a nebývale zdárnou periodu, v níž malířství u srovnání s uměním slovesným, hudebním, divadelním, a dokonce i u srovnání se svými bratrovci sochařstvím a architekturou nabylo opravdových výsad a aspoň dvojího prvenství.

Příčiny, které k tomu vedly, tkví ve společenských, hospodářských a také estetických a filosofických zvlátnostech prvních deseti poválečných let, ale ukázat na jejich jak a proč znamenalo by rozepsat se široce a dlouze o přeměně poválečné městské společnosti, o nebyvalých a masivních přesunech majetkových, o neuvěřitelné rychlosti, s jakou narůstala nová soukromá jmění, o jistém stěhování národů v malém, jehož tato léta byla svědky, o nových obchodních mravech a nemravech, o spekulacích horečkách všeho druhu; znamenalo by to však také psát cosi jakoby dějiny civilisace, jak se v tomto období vyvíjela, zdržet se nad některými z ovládnutých filosofických a metafysických tendencí, z nichž zase vzešly některé básnické „školy“, jako dadaismus, jako surrealismus atp., a poukázat naléhavě na sociální neklid a revoluce, jež byly všemu tomu jakýmsi ohniskem.

Tehdy teprve by bylo vidět, jak a proč že se těchto deset let stalo malířským eldorádem — skutečnost to, kterou si sotva kdo troufá popřít — jak a proč se výtvarným uměním vůbec, ale malířství především, dostalo onoho dvojího prvenství, o němž jsme se už zmínili.

Je tu v první řadě prvenství řádu hmotného. To však, co v této příčině je pro dobu, o níž mluvíme, tak příznačné, není nepoměr mezi tržní hodnotou obrazů a hmotnou odměnou jiných uměleckých „tvarů“, zejména spisovatelských a hudebních. Neboť z příčin, o nichž tu nelze mluvit, protože by nás zavedly příliš daleko, není onen nepoměr ničím novým, jsa krom toho z valné části normální; a po druhé, vzhledem k velikému počtu malířů — v samotné Paříži neuvěřitelný počet 40.000 — jsou ony astronomické ceny, které se tu a tam platily, jen výjimkou. Ne jejich častost je nápadná, nýbrž jejich absolutní výše, která dospívala obnosů, jaké se před válkou žádaly a nabízely jen za díla nesporně uznaných mistrů z esnulých, to jest za díla, na jejichž cenu působil také činitel, řekli bychom, museální, jinými slovy zřetel na vzácnost té oné signatury, vzácnost, již lze vyčísliť jen vzhledem k úhrnnému dílu už ukončenému, a zřetel na jejich starožitnost. Ještě příznačnější — protože hromadnější — než výjimečné sumy placené za výjimky, jest ona nikdy předtím nevidaná rychlost, s jakou se začátečníci dopracovávali víc než vynikajících „obchodních“ situací a ona opravdu až loterní náhoda, která znemož-

ňovala jakoukoli předpověď o tom, uspěje-li ze dvou začátečníků spíš ten či onen, která označovala značkou Štěstěny malíře, do nichž se toho včera nikdo nenadál a opomíjela jiné, kteří před nedávnem ještě „opravňovali k největším nadějím“. Především však třeba vytknout, že následkem obecné prestiže, již malba požívala, se celkem vzato, „uhájili“, jak se říká, i malíři více méně neznámí, průměrní a podprůměrní, že klasičtý typ hladovějícího a mrznoucího rapina byl krom nešikovných výjimek takřka na vymřeni.

Ale opravdového, atsi snad méně nápadného prvenství, nabylo malířství jinde, nabylo ho v hierarchii uměleckých odvětví, a kdoví, není-li nynější krise mnohem spíše následkem oné inflace duchovní, vystřídané nezbytnou deflací, než průvodním zjevem deflace cen, ať malířských, ať vůbec.

Byly doby, kdy malíři a básníci a vůbec spisovatelé mívali styčných bodů jen málo, ne-li žádné. Teprve koncem 18. století stávají se obrazy čím dál tím obecněji předmětem a často jen zámlinkou literárních, filosofických, metafysických, druhdy i politických a sociálních komentářů, výkladů a exegese. Četba Diderotových „Salonů“ — kdoví, není-li to právě Diderot, kdo dal první podnět k této deduktivní kritice — nebo způsob, jakým o Courbetových obrazech píše syndikalistický teoretik a estét Proudhon, jsou poučné a příznačné. Tyto výklady, tyto exegese jsou ovšem ryze subjektivní a objektivně tedy nekontrolovatelné, neboť plastické dílo je uzpůsobeno bytostně jinak než dílo slovesné a tedy také než slovesný výklad či přepis plastického díla, a proto neschopné zabrzdit vykladačovu fantazii, nestřídmost, libovůli tím korektivem, kterým disponuje, dejme tomu, básnický nebo filosofický text, a bytisi ten nejhermetičtější, ten nejnejasnější... Do obrazu lze tímto způsobem vložit vše, a dokonce i to, co jím chtěl malíř po případě snad popřít či vyvrátit. Jisté zvláštnosti poválečné estetiky, filosofie, metafysiky atd. naskytly se jako na zavolanou, aby se z této metody dedukcí stala obratem indukce. Obraz? Ale kdepak! Či spíše ano, ale zároveň také báseň, syntesa metafysického systému transkripce hudební partitury (nedávno vystavována v Paříži malířská díla, doporučovaná jako obrazy hudby na varhany, na housle atd.), inkarnace pytagorejské metafysiky čísel, sociální či evoluční problém, a vše to nikoliv snad prostřednictvím anekdoty, syžetu či symboliky, ne!, malířskými elementy přímo. V soužití básníků (spisovatelů, filosofů atd.) s malíři, které není příliš staré, které sevšeobecně teprve vlastně s příchodem impresionistů, a v němž až do předválečného kubismu připadala prvním z obou úloha staršího bratra, láskyplného a šetrného protektora, nastal v těchto deseti letech radikální obrat: teď byl hlavou domácnosti malíř, malířství zdědilo onen nárok na mnohozvučnost, na to, být oním syntetickým uměním, jaký se dosud přiznával jen vysokému umění dramatickému, a to ještě jen s výhradami, a nárok ten uplatnilo aspoň dočasně. Pořádí-li se kdy antologie předmluv k výstavním katalogům, revuálních článků a výtahů z různých malířských monografií, napsaných v tomto období, nabude se jí podivuhodně přesvědčivého svědectví o oné velké, v dějinách umění snad jedinečné apoteose plastických umění s malířstvím v čele, to jest konec konců neocenitelné pomůcky k poznání duchovní povahy let 1920—28.

Dnes slyšet namnoze: Krise malířství? Tíseň malířů? Předvíдали jsme ji dávno. Nebylo vyhnutí. Obecná

krise ji snad zostřuje, jistě ji zostřuje, ale není jejím původem. Krise malířství je úkazem deflace specificky malířské.

A při tom se myslí hlavně, ne-li výhradně na reakci nastávší po přepětí malířské spekulace — rozuměj spekulace obchodníků a sběratelů — spekulace to, která ovšem byla namnoze nevybíravá a nezřídka rovnou nestoudná. Pro skutečnost, že krise ta nastala, je ovšem lhostejno, vzala-li původ v přetížení prvenství prvního, řekněme obchodního, či vznikla-li pohroma — neboť jde o opravdovou pohromu — následkem toho, že se malířství co takové dostalo tak či onak do falešného postavení, kterého trvale uhájit nemohlo. Není však lhostejno vědět, nabyli-li plastická umění oné drtivé a krátké převahy prostě tím, že jim byla několika bývalými ketasy a příliš rychle zbohatlými snoby vnucena, či šlo-li při tom o příčiny nikoliv hmotné, natož hmotářské, nýbrž o původ z celkové duchovní povahy doby, o jakési zmatení hodnot, o hromadné poblouzení, a proč bych se bál slova „o hřích z pýchy“?

Vzpomínám si, že jsem v minulých letech slyšával často posudek v ten smysl, že „malířství zaujalo místo, které mu ukládá víc, než kolik může snést trvale a na svou vlastní pěst“, a nepotřebuji snad dodávat, že to bývalo pronášeno bez nejmenšího zřetele na tehdejší obrazovou „konjunkturu“. Myslím, že měli pravdu.

Nemám nikterak v úmyslu psát kronikářskou zprávu o konkrétních a hmotných průvodních jevech a svědectvích této tísně, která je stejně náhlá, překvapující a skoro by se řeklo živelná, jako byl vzestup. Reakce na extrém je stejně výstřední a dopouští se stejných upřílišení, stejně nemíry, jakých se dopouštěl úkaz, jež vystřídala. Řeklo by se, že se malířství stalo terčem jakési msty vyznavačů, kteří i tentokráte „pálí dnes to, co včera zbožňovali“, že upadlo ve zlostné, hrubě upřílišené znevážnění, jež mu ukládají jakoby výkupným za včerejší oslavu, která se jim zdá náhle oslavou nabytou neprávem a div ne vymámením. A vše to obrazoborectví má trpkou příchutí končící epochy.

Po níž dojde zase k napřimování, ovšem. Ale heroická doba malířství, malířské imperium — vrátí se kdy zas? Kdoví, nebyla-li ona nedávná, na pohled tak skvělá a tak všemohoucí jeho perioda tím oslňujícím ohňostrojem, který bývá předzvěstí dokonávajícího dne, a někdy také dohořívajících hranic a říší.

Život a instituce

Gamma :

Rub krásné medaille

II.

Doba, která miluje zdraví.

Kulturní lidé pražští (především tedy lidé tvůrčí) trčí ve zlém rozporu. S jedné strany toto: Zdravotní (hygienické) požadavky kulturního člověka za posledních tak 30—40 let silně se proměnily, stouply a rozmnožily se; víme to všichni sami z vlastní zkušenosti. Náš pojem kulturnosti se v posledních dvou desetiletích rozšířil zejména vlivem veliké regenerační vlny od západu; kulturnost počíná se pro nás dnes neodmluvně s kulturou fysickou, s vědomou důraznou péčí o zdraví vlastní (stačí uvést aspoň: reformu bydlení, výživy, časté koupele, skauting, kemping, i ten všelijak pokrivený, za-

vrhovaný, ale v jádře dobrý tremping, slunečné a vzdušné lázně, důraznější kult nahého těla atd.). Víc než doby dřívější (vyjma ovšem helléskou!) chápeme dnes důležitost zdravé fyse pro veškerý život jedincův, ale hlavně pro jeho práci, ve vyšším smyslu pak pro jeho dílo. V neváznost už (doufejme: navždy!) upadl bývalý, z náboženských spodin prýštějící se kult nezdraví a nemoci jako jakési zásluhy před Hospodinem, jakési negativní ctnosti a přípravy pro budoucí posmrtnou odměnu nebeskou. A stejně snad (doufejme: také navždy!) stala se nemožnou kulturní jednostrannost, kdy člověk kulturní (ba leckterý i tvůrčí) duchovně vznášival se v oblacích platonských, na výsostech mysteria krásy, ale při tom snesl bydlet ve špinavém, nikdy nevyvětraném doupěti, koupal se jednou za rok, honosil se habituelní zácpou, štilil se mýdla, vyseďával dlouho do noci v kyselých pijáckých výparech zakouřených hospod — neličme dál! —

Nač technické zapomínají.

Ale s druhé strany! Proti zvýšeným a zjemněným požadavkům zdravotním — tvrdé antihygienické skutečnosti života vůkol člověka. Je nepopírným faktem, že tyto záporné skutečnosti jdou v zápětí díla technika, nikoli snad proto, že by je technik, tvořící své dílo, byl přímo chtěl; nebo proto, že by snad byly nevyučitelným prvkem toho díla, nýbrž zpravidla při zneužívání nebo nesprávném užívání jeho. Někdy však i proto, že technik sleduje svou ideu, mívá víc na mysli věc než člověka, víc její dokonalost technickou nežli její potomní účín na zdraví fyzické i mravní člověka, jemuž přece věc měla a má sloužit. Je dosud málo techniků onoho vyššího řádu, kteří při vytváření svého díla mají ustavičně a hlavně na zřeteli lidský život, jeho klady, vzestup, rozmnožení krásy a radostnosti jeho; podmínkou a součástí toho všeho je především zřetel na zdraví jedince i celku, na jeho zdravý rozvoj za účelem naplnění i jeho díla. Pouští-li toto vše, obzvláště zdravotní stránku, technik při své tvorbě se zřetele buď vůbec nebo do velké míry, je dílo jeho škodlivé a špatné, a nemělo by proto ve společnosti rozumně uspořádané být dopouštěno.

Pod povrchem města.

Sklon naší převážně technické, ne-li mechanické doby, tíhne za tím, obdivovat se ryzí kráse technického produktu, beze zřetele na jeho stránku etickou a sociální, nedbaje na to, je-li účel jeho dobrý či nic, množí-li klad života či jeho zápor. Není bez mravního nebezpečí tento obdivný pohled pro technickou krásu osvobozený od jiných zřetelů; zdá se mi, že tato zvláštní krása vede ducha člověka na jakési scesti. Šrapnel zajisté je také takovým způsobem „krásný“, jeho krása vychází právě z jeho svrchované přesnosti a účelnosti, z forem odtud logicky vyvinutých; ale člověk, bytost etická, nemůže vidět jen tuto krásu, nýbrž především účel šrapnelu, a ten je záporný, spěje k ničení života, k zabíjení. Mutatis mutandis totéž platí i o městě jako souborném díle technickém (převahou), a obzvláště o veleměstě moderním. I zde strhuje oči, zejména oči mladých, k obdivu jeho krásy, ten jeho měňavý povrch, ruch, světla, barvy, až oči člověkovy ulpějí pouze na tom povrchu a nepronikají k otázce, která je vpravdě otázkou hlavní: jak za tím trýptem a ruchem, hodem očí, pod tím povrchem měňavým a skvělým žije se člověku? Jaký je co do etické kvality za tím ten jeho život? Je kladný, zdravý a radostný či naopak? A není ten druhý záporný ráz jeho života způsobován snad právě tím, co tolik uvádí v nadšení svou povrchovou krásou mladé oči básníků, malířů, optických citelů? Vzpomeňte na Verhaevna, toho poetu-symbol, velebitel moderního technického života, který jej potom na železniční koleji rozmačkal!

Pražský vzduch.

Odtud bych rád popatřil i na Prahu, jež dostává se stále víc a více do rukou technikových, za obdivu mladých poetů a umělců pro její oslnivou povrchovou krásu: co znamená její dnešní proměna pro lidské životy, pro naše tvůrčí lidi, pro jejich dílo?

Bude, mám za to, mimo spor, že po stránce hygienické není v Praze jen vzestup k většímu, silnějšímu, obecnějšímu zdraví, jednotlivců i celku. Naopak: dalo a děje se sic v ní částečné zlepšení, ale to není v rovnováze s jiným jejím pronikavým zhoršením.

Za největší zlo zdravotní Prahy nutno pokládat stále, už kolik desetiletí trvajícím zhoršováním, ba přímo kažením ovzdušiení. Pražský „vzduch“ (samozřejmě: ne v každé části města, v každé ulici a domě!) je už něco úžasného. Chemie nás sic do omrzení poučuje, kolik procent je ve vzduchu kyslíku a kolik dusíku, kromě trochu kyseliny uhličitě, vodní páry a j. Ale zkuste podle toho poučení chemikova rozebrat pražský „vzduch“! S jistotou najdete, že kyslíku je tam několik málo procent, jinak kromě dusíku snad vše, co tam nemá být: prach uliční, prach uhelný, kysličník uhelnatý (jedovatý), plyny ze stok, svítiplyn, plynné zplodiny z aut a ovšem biliony bacilů atd. — vědecká formulka lučebníková úplně rozvrácena! Ale spolu s tím je nadobro vyvrácena i formulka vědy lékařské, která se domnívá, že kyslíku je nevyhnutelně třeba ke spalování v tělesném hospodářství, ke tvoření červených krvinek — báchorky pro Pražana!

Před sto lety.

Po této stránce bývala Praha před sto lety zdravější. Sic zdravým, ideálně zdravým městem nebyla, co se tkne vzduchu, nikdy, protože její poloha, krásná pro pohled, je nevýhodná v příčině vzdušného proudění, je málo větrána. Ale tento deficit býval za starých dob z moudrého poznání vyvažován množstvím zahrad a zahrádek staré Prahy, které svou vegetací činily dobrou protiváhu kamenným masám budov; ony to byly, které činily obraz města tenkrát tak krásným, harmonickým, tato harmonie zeleně a kamenných mas to byla, která Humboldta přiměla k obdivnému zařazení Prahy na třetí místo v řadě nejkrásnějších měst na světě. Výrok Humboldtův sic drhneme chutě, i s jeho slavným jménem ustavičně, ještě sto let po jeho vyslovení, kdy už dávno není pravdou. Dnes by se proslulý cestovatel as velmí strěhl, aby Prahu stavěl na místo, jež jí v obdivu přirčknul kdys!

Ústup zahrad.

Během století zmizely z Prahy skoro ze tří čtvrtin její zelené plíce a stále mizejí dál. (K. Scheinpflug nedávno v kuršivce „Lid. novin“ stručně seznámenal, kolik zahrad a sadů bylo v Praze zničeno v posledních dobách, a na kolik ještě se právě chystá duch technický; v tom stručném, na slovo skoupém soupisu je velké memento.) Moudrost starých Pražanů podlehla nemoudrosti nových: tak dál se pokrok! Arci tlačila tu změněná doba: Praha pomalu rostla, lidu přibývalo, podnikalo se průmyslově, bylo třeba budovat, tu zachvátil Pražany běs parcelační a mamonářský, jenž ovšem nejdříve rozsápal zahrady. „Nerentovalo se už“ mít zahradu a zahrádku! Lačnost okamžitého, dočasného profilu jedinců přivodila trvalé, hluboké ztráty a škody v důležitějších potřebách ovšem.

Hygienické důsledky záhy se začaly ukazovat, bývalá rovnováha zeleně a kamenných hmot byla zrušena, vzduch pražský měnil se v „pražský vzduch“.

Topení.

O zhoršení přičinily se i jiné okolnosti. Tak přechod od dřívějšího topení dřevem k vytápění uhlím, dříve neznámým;

od toho vzduch se počal kazit vlivem nedokonalého spalování, začal se naplňovat uhelným prachem, těmi šedočernými pytlí, které dnes skoro bez ustání visí ve výši nad Prahou, jasně viditelný z dále, a ovšem plní i dole ulice a byty města s nedostatečným prouděním vzduchu. S uhlím přišla dřív neznámá jedovatá součástka pražského ovzduší, otravný kysličník uhelnatý. Rozvoj pražského průmyslu s nesčetnými fabričními komíny, velká nádraží v samém městě se sterými lokomotivami chrlícími dusivý dým z nejhoršího uhlí (třeba šetřit penězi poplatnictva, zdraví jeho šetřit netřeba!), přibývání populace s novými a novými topeništi značně rozmnožily kvantum uhelného prachu i jedovatého kysličníku v pražském vzduchu. Po čase přibyl svítivý, přes tu chvíli utíkající otravnými spoustami z podzemních trubek špatným utěsněním a ovšem i hubící kořeny neblahých stromů (lípy na náměstí Václavském a jinde!). Ku plynu přidal se uliční prach, zejména z primitivní dlažby, s kameny prostě sázenými do písku nijak nevázaného a rozmělnovaného statisícerymi nohama chodců i kolesy tisícových povozů v bláto, z bláta v prach, z prachu v bláto, a tak do nekonečna, jako demonstrační důkaz věčnosti i věčné proměnnosti hmoty.

Zhoršení po převratu.

Skok dolů, do horšího ještě stavu pražské atmosféry, nastal po převratu 1918, zajisté nikoli jeho vinou, nýbrž v důsledku nového života a úspěšného jeho tempa. Přihrnulo se se smradem a dýmem výfuků bezpočet aut, osobních i těch hřmotných smrdutých nemeהל nákladních, autobusů, sentinelů, motocyklů, bylot třeba rychle budovat nový stát, obnovovat průmysl a obchod, přemáhat vzdálenosti i strasti bytové nouze, vyrojilo se plno aut zbohatlíků a válečných pasopřítů, kteří nyní musili se skvět, začala se žízeň větší a větší rychlosti, té vášně moderního člověka, úměrně s tím přibývalo bezohlednosti šoférské, ulice pražské, mnohde po středověcku nedost široké a přímé, nestačily pojímat příboj vozidel, z toho stagnace a steré mrzké výfuky, chrlící ustavičně otravné plynné zplodiny — výsledek musily a musí těžce pociťovat plíce Pražanů. Zde Praha stala se s atmosférou svojí, beztak už bídnou, obětí historického, státního vývoje, politického osamostatnění národa, zmotorisování života, své vlastní proměny v říšské hlavní město, jež přitahovalo k sobě nové desetitisíce lidí, podniky, komíny, vlaky, auta, čímž vlivy nepříznivé polohy města (chabá větratelnost) ještě zesílily.

(Pokračování.)

do ba a lidé

Stultus:

Pokolení, které nezná pomeranč

II.

Cesty za chlebem.

Začíná zuřit ještě jedna nová nemoc, stíhající zvláště děti — smrtelné jizvy ve střevech, vznikající z užívání nečištěné ovesné kaše. Mlýny nepracují a ostré šupiny neotrhaného ova vrážejí se do dětských střev. Brzo tu, brzo tam se vypravuje, že Malanně z třetí kasárny zemřela vnučka, dílovedoucímu všechny tři děti, montérovi hoch. A ještě jedna novinka se ujímá s neobyčejnou samozřejmostí v životě — primitivní obchod, výměna. Neklidná doba učí lidi zase nomadismu, posunuje velké skupiny vojsk a soukromníků brzo sem, brzo tam. Musí se hnout. Ukrajinci a Sibiřané jedou domů, měšťáci utíkají z hladovějících již velkých měst, vojáci, sytí války, vracejí se zas z bohaté Ukrajiny a Sibiře

do centra. Každý z nich má něco na výměnu, jedou z krajin, kde se břicho ještě může dosyta nacpat, ale kde není, čím je překryt — jsou otrhaní. Vlaky jezdí nahodile, železniční jízdní řád je z mnoha důvodů zrušen, a tak čeká celé obyvatelstvo továrny na šťastnou příležitost, která zažene do blízké stanice nějaký zabloudilý vlak, v jehož nitru se skrývá ukrajinské sádlo, ocucaný špinavý cukr, mouka. Jsou dokonce takoví odborníci, kteří vysílají na nádraží hlídače, zpravidla děti, které pak přibíhají vzrušeně domů a sdělují důvěrně rodičům (protože příjezd vlaků si lidé navzájem skrývají — jistě se na všechny nedostane), že je tu jeden z Charkova. Látek je dosud poměrně ještě dost — vždyť v každé domácnosti jsou ještě zásoby — od čeho je textilní továrna? Kartounové pytlíky na tabák, spodky, košile a starší šatstvo pod paždí, ženou se pak lidé na nádraží a zavládá tam tlumený křik, smlouvání, do pytlíků na tabák se vysypává cukr — za každý plný obsah dostanou kupci z vlaku jeden pytlík — za spodky dostanou místní půl pudu mouky a tak dále, ale vše s velkou opatrností, protože obchod je přísně zakázán a každou chvíli mohou přijít na nádraží rudoarmějci, obklíčit jej sehnat lidi do velkého stáda a sebrat jim vše, co si zrovna za velké konkurence stačili šikovně opatřit. Z těplušky se vystrčí chundelatá hlava obrovského vousatého Ukrajince v roztrhaném stejnokroji, uvidí v rukou paní inženýrové lákavý kartounový pytlík na tabák — zelené pozadí, poseté obrovskými červenými a žlutými růžemi, zakývá, aby šla blíž, muž se vystrčí z vagonu a pomůže jí vlézt dovnitř. Je tam celá domácnost, vzadu za pověšenou rohoží jsou dvě ženy a ještě jeden muž. Ukrajinec táhne inženýrovou s sebou za rohož, vytáhne velikánský nůž a paní si najednou rychle uvědomí, že je tu zcela sama a opuštěna, za tou rohožkou s čtyřmi cizími neznámými lidmi, všichni jsou zaměstnání obchodem a ani neuslyší, když bude volat o pomoc. Ale Ukrajinec vytáhne tu zase odněkud zespodu velikánský kus sádla, ukrojí kousek a vezme si pytlík. Zatím běží osmileté inženýrovic děvče domů se svěřeným pokladem, půlpudovým pytlíkem mouky. Je to těžké na jejich osm let, těch dvacet funtů, přehazuje to s jednoho ramene na druhé, nese to v obou rukou, zastavuje se několikrát na nástupišti. Tu zazní z druhého konce vlaku ječivý panický výkřik, který se stále více blíží. Lidé se dávají i s nůšemi do běhu. U protějšího konce nádraží objeví se rudoarmějci se spuštěnými bodáky. Teď vzniká těžko řešitelný problém, který je třeba rozluštit co nejdříve. Hlavní věc, ačkoliv těžká, je seskočit i s pytlíkem s vysokého nástupišť, po kterém vojáci jdou, přeběhnout přes koleje, podlézt pod kola vagonů vlaku stojícího v cestě, a pod dva druhé vlaky, manévrující tam vzadu, a pak už bude dítě na domácím továrním území, kde se nic nemůže stát. Jen nenechat v tom běhu mouku, jen nenechat, ačkoliv jde na člověka z těch bodáků hrůza. Ale výpočet je nesprávný. Vojáci to udělali tentokrát velmi chytře. Vědí, že k vlakům se chodí hlavně z továrny, a když dítě, již úplně osamělé na nádraží, vrhne se před běžícím za ním vojákem pod kola, uvítá je na druhé straně jiný nepřátelský bodák. Rudoarmějce chytí děvče za límec, vytrhne mu mouku a to už natahuje molidánky, když tu vyleze ze spodu vagonu ten první, co se za ním hnul. Podívá se přísně, ale pak se jeho červený obličej s širokými lícními kostmi roztáhne v přívětivý úsměv a řekne: „A je-jé, to je inženýrovic škrvně, tu znám. Já jsem u nich sloužil dva roky jako domovník, ti mají babičku — no pravý drak to je, přímo utrejchová bába. Jen ji pusť.“

V sobotu a v neděli táhne se od nádraží k vesnicím dlouhý a divný průvod — jakési paničky s otrhanými kožíšninovými límcí na kabátech — zbytcích bývalého přepychu, v divných staromódních kloboucích s nesmyslně čouhajícími péry, lidé s pytlíky, škatulemi a uzlíčky. To jsou dalecí hosté, až z Moskvy, kteří jedou těch sto kilometrů, aby si opatřili vý-

měnou za své věci něco na zub, co se nesežene v zavedených teď všude družstvech, ale najde se ještě v selských sklepích.

Prohlídka.

Inženýrův dům, veliký, o desíti pokojích, žije stále ještě svým polostatkářským, ačkoliv již stísněným způsobem. Jenže pomalu, ve velkých intervalech, přestává být bohatým statkem uprostřed továrny s velkým chlévem, kurníky, stodolami a sklepy, a stává se zchudlým selským hospodářstvím, kterému utrhuje kus po kuse jeho součástky. Nejprve dva pokoje, pak chalupu ve dvoře, kam se nastěhují dělníci — to jsou vše maličkosti, místa je ještě mnoho. Pak přijde řada na nábytek. Jednoho krásného dne přijede na nákladním autu, na který se seběhne podívat půl továrny, elegantní mladý muž v kalhotách „bričkách“, vysokých botách a „frenčí“ — kabátu vojenského střihu. Políbí galantně dámám ruce a prohlásí, že prý se v městě dověděl, že tu mají zbytečný pěkný nábyteček, který by se hodil pro jejich dělnický klub. Inženýrová protestuje a křičí:

„Vy jste, mladý pane, jistě z nóbl rodiny. Jo, jo — takové boty proletáři nenosí. Že jste statkářský synek, že? A jaké pak máte potom právo míchat se do věcí jiné třídy? Zrovna vás by měli postavit ke zdi.“

„Občanko, nepopírám, že jsem synem neuvědomělého otce a takřka šlechtice i vyděrače lidu. Ale jelikož jsem se při prvním ozvuku revoluce odtrhl od buržoustů a nadšeně přešel do stanu vítězného dělnicko-sedláckého hnutí, považuji za své právo jednat v jeho jménu a v jeho prospěch.“

Rozprává se dlouhá, nesmyslná a křiklavá hádka, při níž hádačící se navzájem neposlouchají, mluví hloupá a nic nedokazující slova. Inženýrová zuřivě brání svůj majetek, ale nakonec dojdou k jakémusi kompromisu, elegantní mládenec odjede s autem do města a odveze na něm obrovskou secesní pohovku a pět křesel, zanechav psací stůl, klavír a tři židle. Za nějakou dobu zahlédne ve městě svůj nábytek oknem klubu a zjistí s pohoršením, že něčí obratná ruka stáhla s něho zelený plyš. Dobrý na kalhoty. Místní prohlídka, pátrající po mouce, schovaných zbraních a stříbrě se stávají všedností. Ženy si šijí plátěné ošklivé pytlíky a nosí je na provázku pod šaty, hledající je jako klokaní svá mláďata. Jsou v nich lžičky, zlaté hodinky, zbytečné již velké staré peníze s „Kačenkou“. Kdo jen složil v těch dobách tu veselou a tak populární veršovánku:

„Ke mně na prohlídku přišlo
Asi dvě stě volů.
Posedělo — odešlo —
I s nábytkem spolu.“

Vždycky za nějakou dobu běží dělnice kolem červeného domu, sdělující veselé: „Dnes zas budou rozdávat servítky.“ Bohatý dům majitele není ještě vyprázdněn a občas rozdávat v něm paušálně, všem dělnickým rodinám bez rozdílu, zanechané věci, v těch těžkých dobách pro chudý lid často naprosto zbytečné. Jednou jsou to servítky, které jdou přes jenom dětem na plenky, po druhé útlý pozlacený nábytek, jeden z falešných Ludvíků, vyjímající se absurdně v špinavých dělnických komůrkách, kde spí pohromadě 5—7 lidí, na posteli i na podlaze. Po skvrnitým tyfu přijde paratyf, hrozný tím, že se opakuje několikrát za sebou a má strašné

následky. Lidé jsou již tak zvyklí na mrtvé, že se na ně nechodí ani dívat. Každý den se táhnou z nemocnice dlouhé černé průvody, ženy tradičně vyjí. Inženýrovy děti mají nový napínavý sport: kdo napočítá denně víc rakví. Jednou je jich osmnáct, pak jednadvacet a víc. Ten, kdo jich napočítá nejvíc — zvítězí a dostane denní kousek cukru druhého, protože teď přešly všechny rodiny k družstevnímu systému a každému členu se vydává zvláště jeho denní podíl, s nímž nakládá, jak chce. Ruští lidé, nemohouce se zbavit špatného zvyku chodit na návštěvy, přinášejí k hostitelům svůj cukr nebo sacharin a chléb.

O mléko.

Místní „buňka“ přijde na nový nápad, sám o sobě pěkný, ale v zdejších poměrech nerozřešitelný. Každý z těch, kdo má v továrně krávu, totiž celá bývalá honorace, musí dávat denně pro dělnické děti pětisklenicový džbán mléka. Podrobení této dávce bouřlivě protestují a kategoricky odmítají dát mléko, že krávy v těch časech špatně dojí a mají sami doma děti. Ale to by nebylo to nejhorší. Avšak nepoměr majitelů krav k dělnické mase nebyl vypočítán. Vždyť se mohou spočítat na prstech. Jsou to: dílovedoucí, lékař, pár větších úředníků, inženýr, který má, pravda, dosud krávy dvě, krásnou německou červenou a prostou maličkou, ale bohatou na mléko, ruskou. Úředníci bojkotují, jen inženýr odevzdá svůj podíl, ale právě to se obrátí pro „buňku“ ve zlé. V ohlášený den, kdy se dělnice mají po prvé dostavit do „čajne“ pro mléko, stojí na stole podia jediný chudinký inženýrův džbánek. V sále však se vlní a šumí velikánský dav žen s džbány, nedočkavých, kdy už dostanou mléko pro nemocné a polohladové děti. Když vidí ten hrnek a rozpacitě obličej komunistů, posedne je bezmezný a nezadržitelný vztek. Začne se to křikem a nadávkami a skončí tím, že na podium letí hrnek a komunisté se jen tak tak zachrání zadními dvířky před babím povstáním. Dělnice se rozejdou domů, posměšně a trpce breptající. Aby se jejich hněv trochu zmírnil, seberou inženýrovi žlutou, malou a hodnou kravku, pro niž tolik pláčí děti a která za pár dní se už vaří v dělnických hrncích. Aspoň ta že se uplatnila.

První výročí.

Zabíjejí hraběte Mirbacha. Lidé se tomu smějí, jako by se stalo něco veselého. Operetní vražda. „Mír-bach. Ba-bach mír! Kam se na nás hrabe Němec! My se nedáme.“

V továrně a vesnicích se po prvé, ještě nedovedně a nasměle, organizuje oslava výročí října. Účastní se jí komunisté, školní mládež, chudina, ostatní jako diváci. Pronese se proslov, páli Kerenského, Miljukova a Mikuláše z papíru; jedoucí vůz s komsomolci, představujícími za záclonkou osobnosti z nepřátelského tábora, převrátí se do vesnického bláta a lidé z toho mají švandu. Rok 1918 dokoná. Na nádraží se prý střelí.

(Pokračování.)

listárna redakce

Ing. J. T., Vršovice. Děkujeme za Váš zájem, ale nemysleme, že to stojí za polemiku. U některých lidí je lépe bez polemizování vyčkati, až budou o několik let starší. Známe už lidi, kteří nám nadávali jako komunisti a teď nám nadávají jako fašisti.

K zařízení vzorné kanceláře a pracovny

je nezbytným: praktický ocelový nábytek „VÄGNERSTYL“, osvědčený dubový nábytek „JERRY“, psací, rozmnožovací a počítačí stroje, jakož i veškeré ostatní kancelářské potřeby od firmy

K. Vagner, Brno - Ceka 16.

IVAN OLBRACHT PADESÁTNÍKEM

spisovatel vzácných hodnot, překvapil hned ve svém debutu přímo klasickým slohem slovesného malíře . . .

S P I S Y :

O zlých samotářích

Román - Brož. Kč 21.—, vázané Kč 41.—, zvláštní vydání v kůži vázané Kč 91.50

Devět veselých povídek z Rakouska i republiky

Brožované Kč 28.—, vázané Kč 48.—, zvláštní vydání v kůži vázané Kč 102.—

Žalář nejtemnější

Román - Brož. Kč 20.—, vázané Kč 40.—, zvláštní vydání v kůži vázané Kč 90.—

Podivné přátelství herce Jesenia

Brož. Kč 40.—, váz. Kč 60.—, v kůži 120.—

Anna Proletářka

Román - Brož. Kč 35.—, vázané Kč 55.—, zvláštní vydání v kůži vázané Kč 112.50

U knihkupců

Fr. Borový v Praze II, Národní tř. čís. 18

N A B Í D K Y A P O P T Á V K Y

Poplatek za jednu noticku zasláný současně ve známkách obnáší Kč 10.—, služba a práce Kč 5.—

Hledám malý byt s příslušenstvím (jednu nebo dvě místnosti) pod uzavřením ve vnitř-

ní Praze. Nabídky do administrace t. l. pod číslem 39.

Hledám zařízený pokoj v Praze II.

Nabídky do administrace t. l. pod číslem 43.

Hledám překladatelskou práci z

francouzštiny. Nabídky do administrace t. l. pod č. 40.

Prodám levně zachovalé cello. Na-

bídky do administrace t. l. pod číslem 41.

Koupím starší ra-

diovou stanicí s amplicionem dobré značky. Nabídky do administrace t. l. pod číslem 42.

DOPISY URČENÉ PRO TUTO RUBRIKU OZNAČUJTE: NABÍDKY A POPTÁVKY A ČÍSLO INSERTU

J. W. GOETHE

* 28. VIII. 1749 — † 22. III. 1832

Blíží se valem ten březen 1932, den Goethovy centenárky a všude po světě znamenat jest přípravy k tomuto dni. - Ať tak či onak, nejkrásnější Goethovou oslavou v Čechách zůstane těch 15 svazků u Borového, jež znamenají skutečnou Goethovu renesanci a k tomu ještě pomník posléze definitivně a plně obrozeného národního jazyka.

(Pavel Eisner v Rozpravách Aventina.)

„... Takto (chronologicky) zosnoval také náš Otakar Fischer své vydání Goethových děl v Pantheonu u Borového, vydání, které zároveň svou spanilou i důstojnou, elegantní i klidnou úpravou od Josefa Kaplického jest důstojno Goethova zjevu i pamětno toho, že také české knižní umění má k věčnému Výmaranu povinnosti, jako jich ještě dávno nesplatila naše literatura po goethovské své periodě obrozené...“

Univ. prof. dr. Arne Novák: K českému vydání Goetha, v Lid. Novinách, 1928.

I - FRAGMENTY A IMPROVISACE Z MLÁDÍ Faust v prvotní podobě. Prometheus - Satyros - Věčný žid. Celé dílo v graf. úpravě J. Kaplického. Přel. un. prof. dr. Otakar Fischer. 216 stran. Brož. Kč 17.50. Kniha I., II. a III. váz. v jednom svazku Kč 90.—.	IV - LYRIKA A BALADY Přeložil O. Fischer. 294 stran. Brož. Kč 30.—. Svaz. IV., V. a VI. v 1 svaz. váz. Kč 127.50	X-XI - ITALSKÁ CESTA Přel. K. Arnstein a B. Plecháčová. Díl I. 484 stran. Brož. Kč 32.50. Díl II. 386 stran. Brož. Kč 30.—. Oba díly váz. Kč 77.50.
II - DRAMATA PROSOU Z MLÁDÍ K Shakespearovu dni Götz z Berliching. Clavio - Stella. Přel. Fr. Kubka a Otakar Fischer. 490 stran. Brož. Kč 35.—.	V - BÁSNĚ ANTICKÉHO ROZMĚRU Přeložil J. Kamenář a O. Fischer. 680 stran. Brož. Kč 60.—.	XII-XIII - Z MÉHO ŽIVOTA I. a II. díl. Přeložil J. Kamenář. 692 str. Brož. Kč 65.—. Díl III. a IV. v tisku.
III - UTRPENÍ MLADÉHO WERTHERA VÝBOR Z MLADISTVÉ LYRIKY Přel. E. A. Saudek a Ot. Fischer. 284 stran. Brož. Kč 22.50.	VI - ZÁPADOVÝCHODNÍ DÍVAN Přel. univ. prof. dr. O. Fischer. 300 stran. Brož. Kč 22.50.	XIV - DRAMATA Přeložili O. Fischer, P. Eisner, J. Kamenář a E. A. Saudek. 776 stran. Brož. Kč 75.—. Váz. Kč 90.—.
	VII-VIII - VILÉMA MEISTERA LÉTA UČEDNICKÁ I. a II. díl. Přel. V. Jiráta a E. A. Saudek. 424 a 546 stran. Brož. I. Kč 30.—. Brož. II. Kč 37.50. Oba díly váz. v 1 sv. Kč 82.50.	XV - FAUST I. a II. díl. Přel. univ. prof. dr. O. Fischer. 720 stran. Brož. Kč 60.—. Váz. Kč 75.—.
	IX - POVÍDKY Přeložil O. Fischer a E. A. Saudek. V tisku.	

U všech knihkupců

Fr. Borový, nakladatelství, Praha II., Národní tř. 18